

MEGÉRTENI MAGYARORSZÁGOT – ÍGY FORMÁLHATJUK A JÖVŐT

A Gyökerek és Szárnyak Alapítvány célja, hogy mély társadalmi változást indítson el Magyarországon olyan alulról jövő kezdeményezések támogatásával, amelyek növelik az egyéni kezdeményező kedvet és felelősségvállalást, erősítik a társadalomban a bizalmat és a szolidaritást. Programjaink a helyi környezetet és társadalmat élhetőbbé tevő ügyeket, csoportokat, civil szervezeteket karolnak fel, amelyek az embereket részvételre és felelős cselekvésre sarkallják.

A helyi közösségek hosszú távú fejlődéséhez elengedhetetlen az emberek közötti bizalom építése, a különböző

társadalmi csoportok közötti kapcsolatok és szolidaritás megerősítése, a közös célokért való összefogásra ösztönző példamutatás. E célok eléréséhez a közösségi alapítvány kitűnő és bevált eszköz – ezért az alapítvány KözösALAPON programja támogatja a működő közösségi alapítványokat és segíti újak életre hívását.

Az egyének tudása, tapasztalata és energiája együtt megsokszorozódik; a közösségi adományozásban ugyanez a potenciál rejlik. Az adományozó a pénzen túl figyelmet és energiát fordít fontos társadalmi ügyekre, és részesévé válik azoknak. Az alapítvány EgyüttHATÓ programja olyan emberekből álló közösséget épít, akik szívesen ismernek meg különböző társadalmi ügyeket, projekteket, hogy azokat adományaikkal életre keltsék.

A vidéki Magyarországon még nehezebb megtartani a demokratikus, gazdaságilag virágzó és igazságos, aktív állampolgárookra épülő kezdeményezéseket és attitűdöket. Ezért a Gyökerek és Szárnyak Alapítvány

KisVÁROS programjának célja, hogy erősítse a kisvárosok közösségeinek kreatív kapacitását, támogassa vezetőit, hogy nagyobb figyelmet szenteljenek jövőjüknek és fejlődésüknek.

Munkánk sikeréhez nélkülözhetetlen, hogy több különböző nézőpontból is megértsük Magyarország meghatározó társadalmi folyamatait – azokat is, amelyek nem tartoznak az érdeklődés homlokterébe. Ezért szerveztük a Megérteni Magyarországot című konferenciánkat, ahol kiváló előadók adtak láttelepet a hazai társadalom kevésbé ismert, de a jövőt meghatározó trendjeiről, valamint bemutattunk olyan civil kezdeményezéseket, amelyek a kultúraváltás lehetőségét hordozzák vagy már sikerre is vitték ma, Magyarországon.

Konferenciánk támogatói is rendkívül színes közösség képét mutatják: a ZEIT-Stiftung Ebelin und Gerd Bucerius célja a nemzetköziség és a szokatlan tanulási módok népszerűsítése volt,

a román közösségi alapítványokat támogató Association for Community Relations társszervezetként vett részt a finanszírozásban, Velki Tamás az alulról jövő társadalmi kezdeményezések intézményes bátorítását látja munkánkban, míg a Ferencvárosi Községi Alapítvány Swimathonján keresztül több száz magánszemély támogatta kisadományaival a közösségeiket formálni kívánó helyi hősöket.

Hatást értünk el, méghozzá a meghatározó társadalmi trendekkel való ismerkedésen túl is: sokan helyben közelebb léptek a közösségi kezdeményezések világához, és a záró beszélgetés legfiatalabb résztvevője azt mondta: már sokkal inkább el tudja képzelni saját jövőjét Magyarországon.

Alább a konferencián elhangzott előadások összefoglalója olvasható. Ha Ön is cselekedni szeretne, akkor Ön a mi emberünk – keressen minket!

- 5 ÚJ HITEL GYÓGYÍTHATJA A MAGYAR BETEGET** Az alattvaló-tudat, a közösség tagadása, az anómia, az üres individualizmus és a bűnbakkeresés az oka többek között annak, hogy nem érezzük jól magunkat a bőrünkben. Csepeli György szociálpszichológus előadása.
- 12 MEGRENDÜLHET A VIDÉKI TÁRSADALOM PIRAMISA** A hatalom által fenntartott gazdasági és politikai közeg, a paraszttalanítás, a földkoncentráció és az individualizáció nagyon stabilnak tűnő társadalmi struktúrát hozott létre a magyar vidéken. Interjú Kovách Imre szociológussal.
- 27 RUANDÁBAN IS BEFOLYÁSOSABBAK A NŐK, MINT NÁLUNK** A nők a család – a láthatatlan munka – és a munkahely kettős szorításában felörlődnek, ráadásul a szegénység is fokozottan sújtja őket. Rácz Zsuzsa író, újságíró előadása.
- 33 JÓ DOLOG VAGY KATASZTRÓFA? MAGYARORSZÁG ÉS AZ AUTOMATIZÁCIÓ** Akár kétmillió munkahely is megszűnhet a következő bő tíz évben Magyarországon; az emberi munka nélkül folyó termelés nem feltétlenül hoz jólétet. Kis Miklós elemző, újságíró előadása.

- 41 A MAGYAROK TOVÁBBADJÁK A PESSZIMIZMUST** „Miért adjuk tovább a gyerekeknek, hogy a magyarok negatívak? Miért nem azt adjuk tovább, hogy a magyarok pozitívak?” „Ott kezdődik minden, hogy nem félünk.” Régóta itt élő külföldiek beszélgettek rólunk, magyarokról.
- 51 HELYBEN FORDÍTHATUNK A NEGATÍV TÁRSADALMI TRENDEN** Beszélgetéssel, együttműködéssel, érzékenységgel, okos cselekvéssel, sőt jól irányzott vállalkozásokkal helyben is megfordíthatók a negatív társadalmi trendek. Szeder-Kummer Mária a zalai aprófalvak, Faragó-Kovács Eszter a társadalmi vállalkozások, Tracey Wheatley az Átalakuló közösségek program, Bálint Mónika a helyi érdekérvényesítés szép példáiról beszélt.
- 70 A KÖZÖSSÉGI ALAPÍTVÁNYOK FORDÍTANAK A NEGATÍV TÁRSADALMI TRENDEN** Látványosan élénkítették saját városuk, kerületük életét a hazai közösségi alapítványok. Scsaurszki Tamás a Gyökerek és Szárnyak Alapítvány KözösALAPON programjának társadalomformáló hatását mutatta be.

Kiadványunkban Dobrovski Dániel fotói láthatók.

Csepeli György

ÚJ HITEL GYÓGYÍTHATJA A MAGYAR BETEGET

AZ ALATTVALÓ-

TUDAT, A KÖZÖSSÉG TAGADÁSA,

AZ ANÓMIA, AZ ÜRES INDIVIDUALIZMUS ÉS

A BŰNBAKKERESÉS AZ OKA többek között

annak, hogy nem érezzük jól magunkat a bőrünkben.

A bizalom kultúrájának kiépítése hozhat változást – mondta a Gyökerek és Szárnyak Alapítvány Megérteni Magyarországot című konferenciáján Csepeli György.

A szociálpszichológus Új hitel című előadásán Széchenyi nyomán számba vette, mik a magyar beteg tünetei, és mi lehet a gyógyír.

Széchenyi megállapításai és következtetései ma is dermesztően megállják a helyüket. Széchenyi 1830-ban ambiciózus kísérletbe fogott; meg akarta érteni Magyarországot. A Hitel szociálpszichológiai könyv, dermesztően azonosak a kérdések és a válaszok, amelyeket akkor felvetet és megtalált. „**Miért nem bírja a magyar olyan jól magát, mint körülményei engednék**” - így szól a könyv egyik fejezetcíme. Széchenyi szerint a hitel hiánya miatt; a hitel itt szociálpszichológiai fogalom - valójában a bizalom hiányáról van szó. A hitel hiányának enyhítése nyomán tekinthetünk bizalommal a jövőbe - kezdte előadását dr. Csepeli György szociálpszichológus, az MTA doktora.

A magyar beteg szimptómarendszere

A jelenbeli kicsinység és a múltbéli nagyság közötti feszültség a tünetegyüttes egyik fontos eleme, ami egész térségünkre jellemző. Senki nem szeret kicsi lenni, és **régióink nemzetei a nagyságot a történelemben keresik, utólag, egymás rovására, pedig valójában egyik nemzet sem volt nagy** - birodalmak alávetettjeiként éltünk mindannyian. A múltért való versengés a szuverenitás-hiány, a késői nemzeti ébredés következménye.

Magyar alapélmény, és nem öncsalás - folytatta Csepeli - , hogy egyedül vagyunk: nyelvi szigetben élünk, tehát másképp gondolkodunk környezetünkhöz képest, ami versenyhátrányt jelent, ráadásul ezek a falak áttörhetetlenek.

Problémás a saját testünk: bár az öngyilkossági statisztikák javulnak, már „csak” 19-en követnek el öngyilkosságot 100 ezer emberből (ez pár éve 30 volt, négy évtizede 50), de van fokozatos öngyilkosság, amiben nagyon jók vagyunk. Alkoholizmus, kábítószer-használat, étkezési szokások – mindezekért európai összevetésben vezető halálokat jelentenek a daganatos-, valamint a szív- és érrendszeri betegségek. **A függőségek a bizalomhiány kényszeres kompenzálását jelentik** – mondta az előadó.

A tünetegyüttes fontos eleme a másik tagadása: a másikhoz forduláskor egyfajta sarc-mentalitás vesz rajtunk erőt - tartunk a másiktól, hogy az el akar venni tőlünk valamit. Gyanakvóak vagyunk egymással szemben, csapdahelyzet keletkezik, amelyben a másik kára jelenti az egyik örömmét, így konstruktív kapcsolatok nem alakulhatnak ki. Ebből adódik a közösség hiánya, az **üres individualizmus és a páratlan panaszskultúránk**: nem a megoldást keressük, hanem a problémában vájkálunk - nem azért, hogy megszabaduljunk tőle, hanem kéjelgünk a fájdalomban, miközben a megoldásáért semmit nem teszünk. A hitel-mentalitás ezzel szemben a bizalommal odafordulást jelentené; pozitív képpel közelíthetnénk a másikhoz, ami önmegvalósító jóslat lehetne.

Térségünk általános vonása az alattvaló tudat, az állampolgári tudat hiánya: az állam által elkövetett visszaéléseken nem akadunk ki, ami elképzelhetetlen egy nyugat-európai, demokratikus viszonyok között felnőtt polgár számára – mondta Csepeli György.

Társágunkban is egyedülállónak számít a szimptómarendszer következő eleme, a közösség tagadása. Más népek dicsőséges, erős himnuszaival szemben a mi Himnuszunk önsorsrontó, csakúgy, mint nemzeti kalendáriumunk - csupa történelmi tragédiára emlékezünk évről-évre, ráadásul nemzeti hőseink is általában tragikus sorúak. A szerzett kulturális minták tovább élnek generációról generációra - mindez eltávolít minket a realitástól.

Hasznosnak tűnő túlélési eszköz, bár a „magyar beteg” fontos tünete az anómia, a kiskapu-keresés - **nem törődünk a szabályokkal, saját akaratunkat érvényesítjük** azok ellenére. Ebből következik a szolidaritás-hiány, tehát a társadalom gyenge kötései gyengék. A társadalom ereje viszont pont e kötések erősségéből származik, abból, hogy idegenek is megbíznak egymásban. Nálunk az ismerősök sem bíznak egymásban - mondta Csepeli.

A tünetekhez sorolható az üres individualizmus. Csak magunkra koncentrálunk, ami társadalmi csapdához vezet: mindenki jól akar járni, de így a közösség jár rosszul. A sem nem kooperáció, sem nem versengés állapotában élünk, ahol a nyers erő és a harc dönt - ez pedig nem visz előre.

Jellemző ránk az intolerancia - ha sebezhető az ember élete, abból a másság elfogadásának hiánya következik. Különösen jól teljesítünk az egyébként antropológiai alapokkal bíró csoportra fókuszáló ellenségesség terén. Mindenkinben ellenséget látunk, majd csodálkozunk, hogy bennünk is mindenki ellenséget lát: szorongunk a pirézektől, akik nincsenek; a rendszerváltás óta folyamatosan nő a nacionalizmus, az antiszemitizmus és a romaellenesség. Jellemző, hogy az első világháború befejezésének 100. évfordulója alkalmából rendezett ünnepségeken Magyarország nem képviseltette magát, minden más hadviselő fél - függetlenül attól, melyik oldalon harcolt - viszont ott volt. **Nem törekszünk más narratívák megértésére** - következtetett Csepeli.

Jelentős tünet végül a bűnbakállítás:
nem viseljük el a kudarc következményeit,
nem követi tanulás a bukást, hanem ma-
gyarázkodunk és külső okokat keresünk
– fejezte be a szimptómák felsorolását
Csepeli György.

Van kiút

„Az okos ember nem néz annyi-
ra háta mögé, mint inkább maga
elibe.” „Csak az a valóságos, bölcs
hazafi, aki lehetőt kíván; a hi-
bákat inkább magában keresi,
mintsem másokban.” „Ha senki
sem teszi a kötelességét,
teszi ő, úgy mint az igazi hős,

maga megáll.” - idézett ismét a Hitelből az előadó, mondván: ma sem más a kiút, mint amit Széchenyi megjelölt.

Csepeli György szerint az új hitelnek, vagyis a bizalom újjáépítésének is több eleme van. Ilyen a **racionalizmus**, vagyis a reális helyzetfelmérés, a célok, eszközök számbavétele, majd az ezt követő cselekvés. Ilyen a pozitív gondolkodás, amely önbeteljesítő: saját magunkat és környezetünket is kihozza a negatív helyzetből. Ide tartozik a helytállás, a teljesítmény és a kockázatvállalás is, valamint a közjó szolgálata, amely egyesíti az országot és a polgárokat – akkor is, ha a köz egy kisebb közösség.

A **kooperáció és a bizalom** kultúrájának megteremtése is nélkülözhetetlen: ez a társadalom kötőanyaga, csak a bizalom és az együttműködés vezethet sikerhez, végül a siker kultúrája hoz majd valódi közösségeket.

Fontos feltétele a változásnak az **önbizalom**: az együttműködés hiányának végső oka, hogy saját magunkban sem bízunk.

Empátiára és toleranciára is szükségünk van: nem azért kell segíteni, hogy azt majd visszakapjuk, hanem mert látjuk, hogy a másik bajban van; meg kell érteni: az önzés nélküli segítség felemelő.

„Minél többen szabadok egy országban, annál erősebb az ország, és annál nagyobb lehetősége van arra, hogy megmaradjon az iszonyatos, országok, kontinensek közötti versenyben. A szabadság és az alkotás segíthet rajtunk.” - mondta Csepeli György.

MEGRENDÜLHET

A VIDÉKI TÁRSADALOM

PIRAMISA

A HATALOM

ÁLTAL FENNTARTOTT **GAZDASÁGI**

ÉS POLITIKAI KÖZEG,

a paraszttalanítás, a földkoncentráció és az individualizáció nagyon stabilnak tűnő társadalmi struktúrát hozott létre a magyar vidéken. A vidék piramisszerű társadalmi struktúrájának jellemzőiről beszélgettünk Kovách Imre szociológussal, az MTA TK Szociológia Intézet tudományos tanácsadójával, aki szerint a legszegényebb másfél millió vidéki magyar sem törődött bele a sorsába, és a civil kezdeményezéseknek kulcsszerepük lehet a változáshoz szükséges értékek közvetítésében.

Kovách Imre

„Mobilitás és immobilitás magyar vidéken” - ez volt előadása címe a **Megérteni Magyarországot** című konferencián.

Korábban arról írt, hogy a rendszerváltás utáni mobilitási folyamatok intenzív szakasza Magyarországon lezárult. Van még mobilitás vidéken?

A mobilitás sosem zárul le, mindig vannak új fejlemények. Az én állításom a vidéki Magyarországról az, hogy ott viszonylag stabil társadalmi struktúra alakult ki, ráadásul az állam politikája kifejezetten arra irányul, hogy ez a stabilitás megmaradjon, és a fontos vidéki szereplőknek is ez az érdeke. A mobilitásnak van ugyanakkor **migrációs összetevője** is: az emberek elmennek, például azért, mert nem szeretik a helyi, merev társadalmi hierarchiát, amelyben nem sok esélyük van a felemelkedésre, és vagy itthon mozognak el más településekre, vagy külföldre mennek. Ez az utóbbi mobilitás a nagy- és a közepes városok után egyre inkább eléri a kisebb településeket is.

Mi jellemzi a vidéki társadalom stabil struktúráját?

A vidék fogalmának tisztázása nem egyszerű, de mindenképpen értsük bele a tanyákat, falvakat, a kisebb városokat. A helyi társadalmat el lehet képzelni piramis-szerű modellben. Van egy nagy, legalul levő réteg, hívhatjuk őket **szegényeknek**; ez az elesett réteg sok százezer, millión felüli embert jelent, akik olyan hiányokat szenvednek, amelyek esetében nem lehet javulásról beszélni – ezzel együtt az

ide sorolható társadalmi csoportoknak is, a teljesen elesett alsó százezrek kivételével, nőtt a fogyasztása valamelyest az elmúlt évek gazdasági konjunktúrájában.

Hány emberről beszélünk pontosan?

Százalékos arányokat mondanék: a községekben lakók 30-32 százalékát teszik ki hivatalosan a magyar társadalomnak, de nyilván nemcsak ők a vidékhez tartozók. Azt szoktam mondani, hogy a magyar társadalom fele az, ami nagyon erős vidéki karakterekkel jellemezhető. Ennek a rétegnek a negyede, harmada ehhez a csoporthoz sorolható.

Az alsó fundamentumnak van egy másik nagy csoportja; őket a közérthetőség miatt hívjuk **alsó-középosztálynak**. Itt a családból legalább egyvalaki munkaviszonnyal rendelkezik, valamennyivel jobban élnek, mint a legszegényebbek, de állandóan

ott van felettük a lesüllyedés veszélye: nincsenek tartalékaik, munkanélküliség, betegség esetén rögtön besüllyedhetnek a nagy, masszív alsó csoportba. Ennek a vidék politikai stabilitás iránti igényét magyarázva lesz igazán jelentősége.

Létezik egy **középosztálynak** tekinthető csoport vidéken, a felső egyharmad talán, ahol a társadalmi tőkék és az anyagi tőkék is összeadódnak; ők integrálják a vidéki társadalmat, nekik van nagy befolyásuk a vidéki társadalom viszonyaira – természetesen a piramis csúcsán lévőkkel együtt. A vidéki társadalom felső egyharmadának csúcsán összpontosul a gazdasági- és politikai hatalom, nagyon gyakran oligarchia-szerűen, ami ebben a szóhasználatban csupán annyit jelent, hogy a politikai és a gazdasági tőke összeolvad – például vállalkozóból lesz polgármester, vagy fordítva.

Sokan nem tartoznak a vidéki csúcstelthez, mégis van egyfajta tőkéjük, ami nagyon fontos a lokális társadalom összetartása szempontjából – ez pedig a **kulturális tőke**. A vidéki társadalmak – a nagyon elesett falvak kivételével – erős kulturális életet élnek. Nagyon pezsgő világról van szó, amelyben új identitást teremtenek, megtalálják a hagyományaikat – és mindezeket nyilván a kulturális tőkével bíró helyi felső-középosztály tudja karbantartani.

Arról is írt korábban, hogy a társadalom egyre inkább individualizálódik. Nincs itt ellentmondás?

Kétségtelen, hogy a rendszerváltás után az individualizálódás is elérte Magyarországot. Ez egyrészt egyfajta szabadságot ad az embereknek, mert levethetik azokat a társadalmi szokásokat, amelyeket nem szeretnek. Másrészt viszont az igazán individualizálódó társadalmakban mindenhol a világon – így a magyar vidéken is – erős igény él az emberekben, hogy mégiscsak tartozzanak valamilyen közösséghez. Ez az identitás-vágy mutatkozhat meg abban, hogy szeretnék – legalábbis a kulturális szférában – folyamatossá tenni családjuk történetét, vagy annak a helynek a történetét, ahol élnek. Ezt az egyéni- és közösségi **történelmet** megpróbálják sok helyen képletesen is **visszaszerezni**. Az újfajta identitás megteremtésében van nagyon nagy szerepe minden kulturális akciónak a kolbászfesztiváltól a helyből elszármazott hírességek visszahívásáig. Mindez messzemenőig szolgálja a politika által integrált és fenntartott, és az emberek által is sok okból igényelt stabilitást – a politika és a vidéki társadalom igénye találkozott a választásokon.

Milyen érdekek mentén alakult ki a stabil vidéki politikai szerkezet?

Azt szokták hangsúlyozni, hogy alárendelt emberek tömegéről van szó – igen, ez így van. Aki mondjuk közmunkás, az a fülke magányában úgy szavaz, ahogy akar, de tudja, hogy ettől a rendszertől kap pénzt, és több pénzt kap, mintha munkanélküli lenne. Az alsó-középosztálybeli pontosan tudja, hogy ha a társadalom alsó harmada elégedetlenkedik és veszélyezteti a társadalmi stabilitást, akkor le kell őket csitítani, és az csak a hozzá áramló állami forrásokból lehetséges. Éppen ezért furcsa módon a két, érdekeit tekintve egymásnak feszülő osztály, a lent levők és a középosztály alsó része **ugyanabban a politikai stabilitásban érdekeltek**. Ráadásul hacsak kis mértékben is, de javult a helyzetük az utóbbi években, sőt megélték azokat az éveket is, amikor ilyen szűkös forrásokkal sem rendelkeztek. Következésképpen arra szavaztak, aki ezt a stabilitást biztosítani tudta.

A felső-középosztály esetében egyértelmű, hogy a rendszer kedvezményezettjei, így ők is a stabilitásban érdekeltek, ráadásul a vagyon stabilitása is ezt írja elő: ha felborulna a társadalmi egyensúly vidéken, akkor a megszerzett vagyont, a megszerzett tőkéket esetleg újra lehetne osztani. És még egy gondolat: a stabilitás igényéhez társul még valami, amit nem nagyon akar az ezzel foglalkozó média és értelmiség megérteni, pedig rendkívül jelentős tényező: az identitás-keresés és igény ereje. Ennek felismerését és kiszolgálását valamiért a jelenlegi ellenzéki táborban lévő erők teljes mértékben elhanyagolták.

Mindez azt jelenti, hogy a vidéki társadalom alsó harmada lemondott saját érdekei érvényesítéséről?

A lemondás nem jó kifejezés – ha lemondok valamiről, akkor egyszer annak a birtokában kellett volna lennem. Ez a réteg csak veszteségeket szenvedett a rendszerváltással, mert persze azelőtt is nagyon sokan voltak a társadalmi struktúra alján, de a mostanihoz képest relatív létbiztonságban. 1990 után ez megroppant. Ez a réteg most nincs felkészülve arra,

hogy érdekeit érvényesítse, hiszen ezt politikai értelemben is atomizáltan tehetné, és nincs olyan politikai erő, amely megszervezné, felvilágosítaná, mozgósítaná őket. Ezen túl azt mértük kutatásaink során, hogy az individualizáció elérte ezt a társadalmi csoportot is, és ennek következtében elvesztették azon készségeik nagy részét, amelyekkel a korábbi korok hasonló pozícióban lévő társadalmi csoportjai egymással együttműködve, szolidárisan tudták valamilyen értelemben kezelni társadalmi helyzetüket. Ez talán az egyik legsúlyosabb fejleménye az elmúlt 20-30 évnek.

A szegénységnek a Kádár-korszakban és '45 előtt is megvolt a maga kultúrája - ez alatt az együttműködés formáit értem, amelyek tompítani tudtak hátrányos helyzetükön. Például a szegényeket nem felesleges mihasznának, hanem a társadalom részének tekintették: a **tisztes szegénység** fogalma volt tetten érhető a tanítók intelmeiben 50 meg 90 éve: „nem baj gyerekem, ha rongyos a ruhád, csak mindig legyen tiszta”. Ez annak az állapotnak a fenntartását és elismerését szolgálta, hogy a szegények is a társadalom részei, és megtesznek mindent, hogy javítsanak a helyzetükön. Ez egyfajta együttműködést is jelentett, ami meggyengült az individualizáció során.

Kapcsolódik ehhez az Ön által bevezetett paraszttalanítás fogalma?

Igen. A paraszt fogalmának meghatározása sem egyszerű, de az biztos, hogy az elemzők jelentős része a paraszt fogalmába beleérti, hogy a paraszt képes reflektálni a változó gazdasági- és társadalmi körülményekre, innovatív lehet a gazdálkodásban,

hatékony stratégiákat dolgozhat ki veszteségei kompenzálása érdekében – csak klasszikus példaként: egy hagyományos kis- vagy középparaszti gazdaságban többnyire nem álltak át egy termék előállítására. A termékszerkezetet tekintve a több lábon állás jól begyakorolt és működőképes paraszti stratégia volt. Tudott reflektálni ez a társadalmi csoport arra, ha változott valami: rossz volt a termés, a katonaság rekvirált, az állam vagy földesúr mértéken felüli adót szedett.

Együttműködésre is képesek voltak. Pontosan. Ez a reflektív képesség és az együttműködési képesség az, ami kiolvadt, kilúgozódott a vidéki társadalomnak ebből a harmadából. Mivel ez nincs meg, joggal mondhatjuk, hogy **negatív individualizáció** következett be. Ez még a társadalmi különbségeknél, azoknak a nagyságánál, vagy az objektíven mért életmód-körülményeknél is súlyosabb állapotot mutat. Másrészt magyarázata annak, hogy miért van társadalmi, és ebből következően politikai stabilitás vidéken, annak ellenére, hogy nagy tömegek élnek egyik napról a másikra, hátrányos körülmények között, nyomor közeli állapotban és nyomorban.

Ezeket a képességeket az oktatási rendszernek kellene

visszaadnia egy jól működő társadalomban?

Sok mindent meg lehet a szegénységet enyhítő együttműködések gyakorlatából tanítani, sok mindent nem. A jól működő oktatási rendszernek az a funkciója egy nem konzervált társadalomban, hogy csökkentsen társadalmi különbségeket. A falu szélén lakókat nyilván nem tudja tömegesen nagyvárosi, felső-középosztálybeli pozícióba juttatni, de szakmát és a mobilitás lehetőséget adhatna számukra. Eljuttathatná például odáig a falu szélén lakót, hogy az Audiban szakmunkásként sztrájkoljon a béremelésért. Lassanként közhely, hogy a magyar iskolarendszer nem csökkenti, hanem növeli a társadalmi különbségeket. Pont ezért felelőssé tehető a fent említett jelenségekért.

Azt is olvastam Öntől, hogy a birtokkoncentráció most nagyobb, mint 1935-ben, a Horthy-korszakban volt. Ez hogyan kapcsolódik a leírt társadalmi struktúrához?

A tétel úgy igaz, hogy az akkori csúcsbirtokosoknak több földje volt, mint a maiaknak, viszont a struktúra sokkal koncentráltabb, mint akkor volt, és Európában is a nagyon koncentráltak közé tartozik. Itt nemcsak földbirtokról van szó, hanem földhasználatról, hiszen a nagy termelők jelentős arányban bérelt földeken gazdálkodnak.

Vidéken az elsődleges és legfontosabb tőke, amihez nyúlhatnak, a föld. Ha a termőföldet olyan koncentráltan használják, mint Magyarországon - az 50 hektárnál nagyobb területen gazdálkodó 15-16 ezer gazdaság használja a termőterület 80 százalékát -, akkor ez azt jelenti, hogy a vidéken élő, ott rekedt tömegek nagy részének nincs hozzáférése a földhöz.

A nagy gazdaságok gépesítettek, kevés embert foglalkoztatnak, másféle szakértelemmel. Nem véletlenül használtam a falvakban rekedtség kifejezést, hiszen Magyarországon az EU átlag duplája a vidéki lakosság aránya. Ebből a szempontból, bár ez furcsa kifejezés, de azt mondhatjuk, hogy a vidék túlnépesedett: a vidéki gazdaság nem tudja eltartani a vidéki népességet. Vidékről pedig nincs hová menni ilyen munkaerő-hiányos időszakban sem, mert a falusi és a városi lakásárak közötti különbség akkora, hogy azt nem kompenzálja a munkabér.

A rendszerváltáskor megkezdett hibás agrárpolitika nagyon sok mindenkit megfosztott attól, hogy a mezőgazdaságban - akár részmunkaidőben - dolgozzon. Szerintem sokkal többen is élhetnének az agráriumból, mint most, csak nincs hozzá föld. Sok embernek pluszjövedelmet, egyfajta szociális hálót jelenthetne, ha volna egy darab földje. Az adatok azt mutatják, hogy a '90-es évek közepéhez képest már több mint egymillió ember lépett ki a mezőgazdasági termelés valamilyen formájából - ez nagy szám, mert egymillió családot jelent. A legfontosabb vidéki tőke a föld - a

koncentráció pedig az jelenti, hogy jelentős és egyre növekvő tömegek számára a föld, mint erő- és jövedelemforrás nem hozzáférhető.

Ez a társadalmi struktúra mennyire kulturális mintázat, ami 200 éve megfigyelhető, és mennyire a mostani hatalom ügyessége? Széchenyi is bizalomhiányról írt a Hitelben, Illyés pedig a Puszták népében érdekérvényesítésre képtelen, saját szörnyű szegénysége megmaradásáért remegő kiszolgáltatott cselédekről. A Puszták népe nem a parasztokról szól, hanem a cselédekről, és ez két világ. Vannak analógiák, de ne hasonlítsuk össze a múlttal a mostani helyzetet ennyire egyértelműen.

Mentalitás szempontjából mondtam: csak rosszabb ne legyen, beletörődünk, az a kicsi legyen meg, ami van...

Erről másféleképpen gondolkodom, mint sokan mások. Analógiák lehetnek, de hogy jobbágyi mentalitásúnak tekintsük a mai vidéki társadalmat, vagy annak meghatározó részét, azt - képletesen szólva - kikérem magamnak. Ez ostoba, és azt a világot nem ismerő megközelítés.

A többsége ennek a társadalomnak még mindig megőrzött a reflektivitásból és társadalmi energiáiból sok mindent, ami nem azonosítható azzal, hogy beletörődött a sorsába. Próbáltam érzékeltetni azt is, hogy miféle racionalitások húzódnak meg mondjuk a választási magatartásuk mögött: ezek az emberek az érdekeiket követik és nem ostobák. **Nem látnak alternatívát**; tőlük távol lévő, zavaros politikai elképzeléseknek nem nagyon hisznek. Annak hisznek, amiből meg tudnak élni, így a politikai vélekedésük is az, ami. Ebből nem következik, hogy rajonganak autonómiájuk korlátozásáért, nem következik az sem, hogy ne akarnának feljebb emelkedni, csak éppen a realitásérzékük azt láttatja velük, hogy ebben a rendszerben kell valamilyen módon működniük. Azt számon kérni rajtuk valamilyen külső nézőpontból, hogy nem borítják fel a rendszert, értelmetlen – a gyökeres változtatásokat soha nem a tömegek indítják el, az az értelmiség és a politizáló felső középosztály más csoportjainak a felelőssége lenne. Amikor az értelmiség és a média a köznépet teszi felelőssé a társadalmi viszonyokért, akkor csak a saját felelőssége és tehetetlensége elől menekül.

Ez a réteg várja, hogy megszólítsák? Nyitottak erre?

Ezt nem nagyon próbálja ki senki. Ha a beszélgetés afelé tendálna, hogy mitől változhat meg ez a társadalmi berendezkedés – ezt látom a kérdések mögött –, akkor azt tudom mondani, hogy a helyzet kulcsa azok kezében van, akik befolyással vannak erre a társadalomra. Tehát a vidéki népesség felső egyharmada tud változtatni. Az ő érdekeik

jelenleg jelentősen besimulnak a politikai rendszerbe, hiszen annak haszonélvezői. Ez az érdekegyezőség azért nem feltétlenül tart ki az idők végezetéig, mert ha a finanszírozásban problémák lépnek fel, akkor megbomolhat. Ha a mostani stabil politikai közeg – amelyben a hatalom ügyes technikák alkalmazásával, erőszak és közvetlenül tapasztalható nyílt korlátozások nélkül fenn tudja tartani önmagát – meginog, és a hatalomnak más eszközökhöz kell nyúlnia, azt már nem biztos, hogy eltűrné ez a réteg. Ha valaki azt gondolná, hogy a vidék nagy részének megszólítása a hivatása, akkor ezt a felső egyharmad megszólításával kell kezdenie.

A civil szervezeteknek, civil törekvéseknek mekkora mozgásteret lát a magyar vidéken?

Nem véletlen, hogy az autonómia-törekvéseket korlátozni próbáló politikai hatalom korán a civilek ellen fordult. A civileknek lenne óriási szerepe abban, hogy nem direkt politizálással, de a változáshoz szükséges értékek – ami az autonómia, a reflexió, az önkifejezés, a saját szerveződés, az érdekek megjelenítése – érvényesítésére kondicionálja, megtanítsa az embereket. Ez **aprómunka**: beláthatatlan, mikor van eredménye, lehet, hogy nincs is látványos eredménye, de megkerülhetetlen.

Egyébként nagy kulturális változás tapasztalható: azt mérjük időről időre, hogy a vidéki felső-középosztály kulturális fogyasztása nem különbözik érdemben a

nagyvárosi felső harmadétól, másrészt ez a réteg kulturálisan nyitott. Most ez a nyitottság, nyüzsgés beleillik a rendszerbe: helyi identitást épít erős konzervatív színezettel, de nem biztos, hogy ez örökké így marad.

Ha az új civil kezdeményezések nem direkt a stabilitás ellen irányulnak, hanem például helyi ügyek megoldására, akkor életképesek lehetnek. Ebből a szempontból bármilyen helyi ügy nagyon fontos lehet a kertészkedéstől a madarak megfigyeléséig. Az így épülő világ lassú szerveződése olyan szövet, amely a gomba terjedési mechanizmusait másolva fontos dolgokat készíthet elő.

Nagyon halványan látom a polgárosodás tendenciáit a vidéki társadalom felső harmadában. A polgárosodó világ autonómia-igénye pedig – amióta világ a világ – egy idő után növekszik. Itt törhet meg az együttműködés a NER politikai rendszere és ezen társadalmi csoport között – ennek a kezelése az, amiben a civileknek óriási szerepe van.

(Bardócz Iván)

RUANDÁBAN IS

BEFOLYÁSOSABBAK A NŐK,

ALIG MINT NÁLUNK

VANNAK NŐI DÖNTÉSHOZÓK Magyarországon,

ami alapvetően meghatározza, milyen szinten és milyen minőségben kerülnek napirendre az úgynevezett nőügyek. A nők a család – a láthatatlan munka – és a munkahely kettős szorításában felőrlődnek, ráadásul a szegénység is fokozottan sújtja őket. Közösségteremtés, szolidaritás, erre támaszkodva pedig saját ügyeik erős képviselője jelenthet megoldást, nemcsak a nőknek – mondta Rácz Zsuzsa író, újságíró, közösségépítő a Gyökerek és Szárnyak Alapítvány Megérteni Magyarországot című konferenciáján.

Rácz Zsuzsa

Az **Állítsátok meg Terézanyut!** sikere után nők ezrei kezdték velem megosztani a saját történetüket. Mindannyian azt kérdezték, mit csináljanak az életükkel, pedig 300 oldalt írtam arról, hogy nem tudom a választ - ezzel együtt azt éreztem, valamit adnom kell nekik. Ekkor kezdtem el a **Terézanyu Klubot**; ez a „terézanyuság” egyébként is jellemző rám és sok nőre: mindenáron meg akarunk menteni valakit - kezdte előadást Rácz Zsuzsa.

Rengeteg levelet kaptam, amelyek lényege az volt, hogy a nők mindig más érdekeit helyezik a sajátjuk elé, és ezt akár már észre sem veszik - a történetek végső soron arról szóltak, hogyan válnak a nők kiszolgáltatottá. Elkezdtem figyelni, mi is lehet a közös nevező, amivel a könyv megszólította a nőket - nekiálltam megérteni, hogyan működünk társadalmi nemünkben. Felmerült a kérdés: miként lehet az, hogy egy ekkora létszámú, ilyen társadalmi súllyal rendelkező csoport kisebbségi helyzetben van? **Miért nem tudják jól képviselni saját érdekeiket**, aminek következtében rendszerszinten hátrányt szenvednek az élet legfontosabb területein, ami ráadásul nemcsak nekik, de férfitársaiknak is fájó?

A nők reprezentációja a döntéshozatal legmagasabb szintjein rendkívül alacsony: a parlamenti képviselők 10 százaléka nő - ez az arány a rendszerváltás óta nagyjából változatlan. Ezzel Európában az utolsók vagyunk, Ruanda is megelőz minket, ahol például csaknem 50 százalékos női kvótát vezettek be, hogy ne történhessen még egyszer genocídium. A hazai arány alapvetően meghatározza, milyen szinten és

milyen minőségben képviselik az úgynevezett nőügyeket. Ahol sikerült változtatni az arányokon, ott kvótával sikerült – sokat lehet arról vitatkozni, hogy a pozitív diszkrimináció jó-e, de a gyakorlat bizonyította: semmilyen más eszköz nem működik – mondta Rácz Zsuzsa.

A női országgyűlési képviselők aránya azt is jelenti, hogy más döntéshozó pozíciókban sem nagyon jelennek meg nők; a női felsővezetők aránya 1-3 százalék; a középvezetők negyede nő – onnan nem jutnak feljebb, ott az a bizonyos üvegplafon. Nemcsak azért nem tudnak továbbmenni, mert a rendszer nem segíti őket, hanem sokszor nem is akarnak: a különböző női szerepeik között nem tudnak zsonglőrködni, a családot és a munkát nem tudják összeegyeztetni.

Mindenhol Európában kényszer a kétkeresős

családmodell, de a magyar nők különösen nehéz helyzetben vannak. Bár nálunk a **legmagasabb a diplomás nők aránya**, amikor belépnek a munkaerőpiacra, már hátránnyal indulnak: kisebb a fizetésük, egyértelműen azért, mert nem képviselik saját magukat. Kutatások szerint a 15-20 százalékos fizetésbeli különbség (az azonos végzettséggel és tapasztalattal rendelkező férfiakhoz képest – a szerk.) megmarad a nők teljes munkaerő-piaci története során. Előfordul, hogy a nők a gyerekvállalásig jó fizetésért magasabb pozícióba kerülnek, de a szülés után gyakorlatilag vége egy nő karrierjének: nem tud visszakapaszkodni a munkaerőpiacra, mert nincsenek alternatív munkavállalási lehetőségek – az álláshelyek mindössze 5 százaléka sorolható ebbe a kategóriába. Az **alternatív munkavállalási formák** hiányával ráadásul magasan kvalifikált réteget veszít az ország.

Ha az anyák megpróbálnak megkapaszkodni a munkaerőpiacon, akkor jön a nemulass: kiderül, hogyan lehet helytállni egyszerre a munkában és otthon. A láthatatlan munka, a háztartás vezetése és a gyerekeknevelés, amit mindenhol a világon hagyományosan nők végeznek és életbe vágó, annak ellenére nincs megbecsülve, hogy egyes becslések szerint értéke eléri a GDP 25, mások szerint 33 százalékát. Az évszázados minták, a nemi szerepek meghatározzák, ki milyen munkát végez otthon, és **a láthatatlan munka a nőké**, ráadásul ez a hatalmi retorika által egyre inkább erősített konszenzus. Ezzel együtt van remény: a belépő generációknál már sokkal inkább érvényesülő mentalitás, hogy az életfeladatot a pár együtt vállalja – mondta az előadó.

A nőkre nehezedő elvárásrendszer – amit magukra is vesznek – annyira ellentmondásos, hogy a 30-as 40-es generáció harmada, negyede **gyermektelen** marad; a szociológia szerint azért, mert látták anyáikat, ahogy belepusztulnak az otthoni és a munkahelyi feladatok együttesébe.

Magyarországon minden harmadik gyerek éhezik és fázik – ezekben a családokban a nő is éhezik és fázik. A szegénységnek mindenhol a világon női arca van – a nők azok, akik először kiszolgáltatottá válnak, ezt követi a gyerekek kiszolgáltatottsága – villantott fel egy újabb szomorú aspektust Rácz Zsuzsa.

A nők boldogulásának egyik legnagyobb akadály, hogy **nincs információcsere**, egymásra támaszkodás, nincs szolidaritás. Hogy valami pozitívumot is mondjak, a nyolc évig működő Terézanyu-pályázat olyan, máig élő közösséget teremtett, amely ezt hozza létre a mai napig. Ma Magyarországon kulcskérdés, hogy tud-e hosszú távon, autonóm módon működni egy közösség – legyen az bármilyen – , amely képes önmagáért kiállni, önmagát képviselni; a Terézanyu-pályázat megmutatta, hogy erre van lehetőség – mondta Rácz Zsuzsa.

JÓ DOLG VAGY KATASZTRÓFA?

– MAGYARORSZÁG ÉS AZ AUTOMATIZÁCIÓ

Akár kétmillió munkahely is megszűnhet a következő bő tíz évben Magyarországon. Az emberi munka nélkül folyó termelés nem feltétlenül hoz jólétet: az elmúlt 40 évben a munka alkuereje a tőkével szemben folyamatosan romlott. A kormány újraiparosítási és oktatáspolitikája vélhetően tévút: egyik sem szolgálja a nagy technológiai váltásra való felkészülést. A negyedik ipari forradalomról és következményeiről Kis Miklós újságíró beszélt a Gyökerek és Szárnyak Alapítvány Megérteni Magyarországot című konferenciáján.

Kis Miklós

A negyedik ipar forradalom középpontjában a mesterséges intelligencia áll, ez teszi lehetővé az **automatizációt**, aminek hatása a munkaerőpiacra és az egész társadalomra örületes. Rengeteg munkahely meg fog szűnni a világon és Magyarországon – a nagy kérdés az, hogy pontosan mennyi és milyen ütemben – kezdte a **Negyedik ipari forradalom és mi – Magyarország lehetséges jövő**című előadását Kis Miklós újságíró, elemző.

Sokféle válasz van. Kezdjük a pénzügyminiszterrel: Varga Mihály azt mondta, hogy 350-400 ezer munkahely szűnik meg a digitalizáció miatt. A hivatalban lévő pénzügyminiszterről azt szokták mondani, hogy optimista, ehhez képest ez nagy számnak tűnik, bár igazából ez a legkisebb. A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Vállalkozáskutató Intézetének tanulmánya szerint 513 433 fő munkáját lehet automatizálni a technika 2016-

os állása szerint - akkor készült a tanulmány; fontos részlet, hogy a kutatók nem számoltak a technológia fejlődésével. Egy friss, idén májusban publikált McKinsey-jelentés szerint a mostani technológiai szinten a munkaórák 49 százaléka lenne automatizálható. Természetesen ez nem feltétlenül éri meg hirtelen meglépni a cégek tulajdonosainak, különösen a magyar munkabérek mellett, de az arány azt jelentené, hogy 2,2 millió munkahely szűnne meg. A cég elemzői 2030-ig tartó forgatókönyveket is felvázoltak: a gyors szerint a technológiai lehetőségek által megszüntethető álláshelyek mindegyike meg is szűnik 2030-ig, a lassú forgatókönyv az alacsony munkabérek miatt mindössze 44 ezer állás eltűnésével számol, míg az átlagos szerint **1 millió dolgozó** veszíti el munkáját.

Mondhatjuk azt is, hogy 2,4 millió ember munkája szűnhet meg - ez a Bruegel kutatóintézet számítása, amely Magyarországon az állások 55,34 százalékának eltűnését prognosztizálja. A McKinsey és a Bruegel számításai között érdemi különbséget jelent, hogy az utóbbi intézet kutatói teljes szakmák tömeges megszűnésére számítanak, míg a McKinsey jelentése szerint csak nagyon kevés foglalkozás automatizálható teljesen - alapvetően munkaórák automatizálhatók - sorolta a valóban döbbenetes adatokat az elemző.

Egy biztos: sok munkahely meg fog szűnni, a nagy kérdés, hogy új munkahelyek keletkeznek-e. Sokan legyintenek: élünk már meg néhány robbanásszerű

technológiai fejlődést, és például keresőoptimalizáló szakemberek sem voltak 20 éve. A Világgazdasági Fórum (WEF) prognózisa szerint sokkal kevesebb munkahely születik, mint amennyit megszüntet a technológia. A friss McKinsey jelentés ezzel szemben nagyon optimista: azt mondják, hogy Magyarországon a szakmák legfeljebb **3 százalékát lehet** teljes körűen **automatizálni**, tehát munkaórákat nyerünk, és a létrejövő új munkahelyek magasabb hozzáadott értéket jelentenek, amihez magasabb bér társul, a magasabb bérek pedig nagyobb fogyasztást, keresletet és újabb álláshelyek létrejöttét jelentik – ezért javasolják is, hogy az automatizáció legyen a lehető leggyorsabb.

Az érvelés gyenge pontja, hogy a magasabb hozzáadott értéket termelő munkahelyektől magasabb béreket várni ellentmond a legújabb történelmi tapasztalatoknak; a '70-es évek óta ez egész egyszerűen nincs így: a munkások átlagos termelékenysége azóta nő, ami nem tükröződik a reálbérében. A McKinsey-jelentés azon pontja is vitatható, hogy a foglalkozásoknak csak nagyon kis része automatizálható: a jelenlegi technológiai szint mellett például nem lehet azt mondani, hogy az összes taxis és fuvarozó elveszíti az állását, de 5-10 év múlva ez már komolyan felmerülhet. Azzal kell számolnunk, hogy teljes emberi tevékenységek kiválthatók, ráadásul nemcsak manuális munkák: például az egészségügyben az orvos sokkal könnyebben leváltható, mint a nővér, mert a rendszerbe kapcsolt orvosrobot sokkal többet tud, mint amit ember tudhat – vázolt alternatív forgatókönyveket az elemző.

Magyarország szempontjából rendkívül fontos, hogy az automatizáció nyomán a munkaerő-költség kevésbé befolyásolja azt, hogy hová megy a működő tőke, az adott vállalat hová telepíti új gyárát. Furcsa dolgok történnek, amik eddig még soha: az adidas Németországba telepítette vissza egyik gyárát, a Foxconn az Egyesült Államokba épített egyet. A példák azt mutatják, hogy nagyon erősen automatizált gyárakat lehet létrehozni, és ha a munkaerő-költség már nem annyira fontos, akkor a gyárak a felvevőpiac közelébe épülnek. Vagy felmerülhetnek más, a döntéseket befolyásoló tényezők, mint például a célország adó- vagy vámrendszere. Magyarország a folyamatban erősen érintett: mi mindenképpen ide próbáljuk csábítani a működő tőkét, de ez a modell léket kaphat, ha a munkaerő-költség egyre kevésbé releváns része a működő tőke áramlását befolyásoló döntéseknek. Ezen is gondolkodnunk kell, ha Magyarország jövőjéről gondolkodunk – mondta Kis Miklós.

Elhozza-e nekünk a bőség korát, hogy hihetetlenül sokat tudnak termelni az automaták? Véget érhet-e a szegénység? -

tett fel kulcskérdéseket az előadó. Arról biztos érdemes beszélni, hogy az egyre hatékonyabban termelő munkások reálbére egyre alacsonyabb. Vitatéma, hogy a globalizáció, a termelés kiszervezése áll-e a jelenség háttérében, vagy a már megkezdődött automatizáció: az biztos, hogy a munka alkuereje a tőkével szemben egyre csökken, és az alacsony fizetések alacsony keresletet jelentenek.

Az automatizáció sokban hasonlítható a globális felmelegedéshez: olyan változások jönnek, amelyek előre láthatóak és felforgatják a társadalmat – ebből az ügyből jó dolog és katasztrófa egyaránt lehet. Ezzel szembe kell nézni, és ki kell találni, hogy a folyamatban mik Magyarország lehetőségei.

Hogyan készül a változásra Magyarország? – kérdezte Kis Miklós, majd válaszolt is. Személyes véleményem, hogy a kormány jövőképe szerint folytatódik az ipari korszak. Ugyanakkor tudjuk, hogy ez mégsem teljesen igaz: egyre több erőforrást fordítunk arra, hogy az ipari termelést valamiféleképpen fenntartsuk, növeljük: a legfrissebb hír szerint például a BMW-nek 135 milliárd forintot adunk ezer munkahelyért. Magyarország gazdasági funkcióira az idei költségvetés 20 százalékát költjük, ami nagyjából 4000 milliárd forint – ennek jó részéből gyártó cégeket próbálunk idecsábítani, ezzel együtt az ipar szerepe a foglalkoztatásban egyre csökken. A kormány tehát egyre több gázt ad, de nem halad előre – vélte.

Az oktatásban a kabinet az '50-es évek szellemiségét képviseli: e szerint arra számítunk, hogy mindenkinek az lesz a szakmája, amit megtanul az iskolában, és

azt egész életében művelni fogja. Valójában a reális világnézet az lenne, ha arra készülnénk, hogy milyen kulcságazatok emelkednek fel, és ezek számára legyen jól képzett munkaerő. Másrészt készülünk a munka utáni világra, mert az óhatatlanul bekövetkezik.

Egy uniós felmérés szerint Magyarország egyike azon országoknak, ahol leginkább félnek a mesterséges intelligenciától és a robotoktól – ebben a magyar nép bölcsességét látom – mondta Kis Miklós.

Alapjövedelem, autonómia

Több érdekes hozzászólás kísérte Kis Miklós előadását. Egyik vendégünk arról beszélt, hogy alapjövedelmet kellene biztosítani az embereknek azért, hogy az átalakuló világban mindenki megtalálhassa a számítását; úgy vélte, az alapjövedelem hatásait tesztelő kísérleteket sokszor leállították, mert sokaknak nem érdeke, hogy a jó eredmények kiderüljenek.

Ugyanő azt mondta, hogy az automatizáció messze nem technológiai kérdés; a valódi dilemma az, hogy a technológiát hogyan használjuk fel, miként viszonyul például a negyedik ipari forradalom a globális felmelegedéshez, a fenntartható fejlődéshez – mindez pedig vastagon politikai kérdés.

Egy másik hozzászóló arról beszélt, hogy a mesterséges- és az emberi intelligenciát négy dimenzióban szokták összehasonlítani. Az információ-kiterjedtségben (vagyis a kezelt információk mennyiségében) és az adatkezelés sebességében a gépek nyernek, míg az autonómia és az általánosság területén egyelőre messze le vannak maradva – autonómia alatt azt értjük, hogy a gépek csak azt csinálják, amire utasítjuk őket, általánosság alatt pedig azt, hogy a robotok működési területükön kívül eső, releváns információkat még nem tudnak kezelni. Itt ragadható meg, hogy mi az ember jelentősége: általánosan el tud vonatkoztatni, nemcsak egy dologra koncentrál a gondolkodása, képes döntéseket hozni és ennek nyomán cselekedni. Sokak szerint a gépek és az emberek közötti különbség ezeken a területeken is hamar elenyészik.

A MAGYAROK TÖVÁBBADJÁK A PESSZIMIZMUST

MIÉRT ADJUK TÖVÁBB A GYEREKEKNEK, HOGY A MAGYAROK NEGATÍVAK?

Miért nem azt adjuk tovább, hogy a magyarok pozitívak?” „Most – bár nagyon sok pozitívum is történik az országban - egyre kevesebb a levegő.” „Soha nem találkoztam olyan magyarral, aki igazán boldog lenne külföldön.” „Ott kezdődik minden, hogy nem félünk.” „Mindenki sok mindent tehet saját életében, soha nem reménytelen a helyzet – tovább kell élnünk, mintha vidám korszakban élnénk.” Régóta itt élő külföldiek beszélgettek rólunk, magyarokról a Gyökerek és Szárnyak Alapítvány Megérteni Magyarországot című konferenciáján.

Kerekasztal-beszélgetésünk résztvevői:

WILLIAM BENKŐ, aki az Egyesült Államokban nevelkedett üzletember, befektető, coach, az Amerikai Kereskedelmi Kamara volt elnöke.

SZILÁGYINÉ ALVAREZ MARTÍNEZ LUZ ILIA – LUCY, aki Havannában született, közösségfejlesztéssel, közművelődéssel foglalkozik, és közbeszerzési osztályon asszisztensként dolgozik.

NICK THORPE, a BBC budapesti tudósítója, aki Angliában született és több mint 30 éve él Budapesten magyar feleségével és öt fiával.

DR. CAKE-BALY MARCELO, aki az Állampolgár című film főszereplőjeként lett ismert. Bissau-Guineából érkezett 18 évesen Magyarországra 1976-ban tanulmányi ösztöndíjjal. Közgazdászként diplomázott.

A beszélgetést **AXEL HALLING**, a Gyökerek és Szárnyak Alapítvány kurátora vezeti, aki Berlinben él és a Német Alapítványok Szövetségénél közösségi alapítványokkal foglalkozik.

A.H.: Lucy, mikor talákoztál a magyar pesszimizmussal?

L.: Amikor '83-ban megérkeztem, az első vagy a második mondat, amit hallottam, az volt, hogy a magyarok pesszimisták. Ezzel akkor nem nagyon találkoztam, mert fiatalok voltunk, és a fiatalság általában vidám. Ahogy telt az idő, rájöttem, hogy ez tény, de mindig azt mondom: miért folytatjuk ezt a történetet, miért adjuk

Cake-Baly Marcelo, Axel Halling, Nick Thorpe,
William Benkő, Szilágyiné Alvarez Martínez Luz Ilia
(Fotó: Dobrovszki Dániel)

tovább a gyerekeknek, hogy a magyarok negatívak? Miért nem azt adjuk tovább, hogy a magyarok pozitívak? Ha más üzenetet adnánk tovább generációról generációra, megszűnne a pesszimizmus. Ennyi.

A. H.: Marcelo, te hogy kerültél Magyarországra?

M.: Amikor fiatal voltam, a hazámban, Bissau-Guineában függetlenségi háború volt – ebben a háborúban nőttem fel. Azután önként katona lettem, majd ösztöndíjat kaptam, leszereltem és ide jöttem tanulni.

A. H.: Ha jól tudom, színészként és villamosvezetőként is dolgozol. Érdekes kombináció.

M.: Igen, ilyen az élet. Túl kell élni. A szakmámban nem tudtam elhelyezkedni, nagyon sok diszkriminációval találkoztam a munkaerőpiacon. Valami módon élni kellett, szokták mondani: a munka nem szégyen, így lettem villamosvezető. A színészkedés véletlenül kezdődött, a rendező leszólított az utcán, főszerepet ajánlott, amit elfogadtam. Valójában saját magamat alakítottam: ugyanazokkal a problémákkal szembesült a főhős, amiket én is tapasztaltam.

N.T.: Azért jöttem Magyarországra, mert keletre akartam menni Angliából, és valahogy ide jutottam. Mindig félek, amikor az emberek Közép-Európáról beszélnek, tiltakozni akarok, mondván: nem akarok középen lenni – én a periferián szeretnék élni. Ez sikerül is. Mint újságíró, azért jöttem, mert arra számítottam '86-ban, hogy valami történni fog Magyarországon. Azóta számos tapasztalattal gazdagodtam, mert tényleg mindig történt valami – ezért maradtam.

W.B.: 28 éve azért jöttem, mert elkezdett remegni, recsegni a fal, és feltételeztem, hogy lesznek üzleti lehetőségek. Azóta is remek lehetőségek vannak ebben az országban: megvan a megfelelő tudás, hozzáállás - lehet itt alkotni.

A.H.: A rendszerváltás óta mi változott leginkább Magyarországon?

W.B.: '90-ben sokkal kevesebb választási lehetőség volt az élet valamennyi területén; ma akkora dömping van mindenütt, hogy sokkal bonyolultabbá vált az élet. Fel kell nőni ahhoz, hogy a lehetőségeket jól tudjuk kombinálni - arról nem vagyok meggyőződve, hogy ebbe teljes mértékben beletanultunk. Ezzel együtt hadd védjem meg ezt az országot: arról sem vagyok meggyőződve, hogy más országok hamarabb megtanulták kezelni a lehetőségeket.

A.H.: Mi hiányzik számodra üzletemberként Magyarországon?

W.B.: Nem igazságos két részre osztani az országot, mégis ezt teszem. Az egyik fele segítőkész, kitárt karokkal bármit megtesz, a másik fele pedig azzal kezdi, hogy mit miért nem lehet megcsinálni - vagyis nem is keresi a lehetőséget a segítségre, együttműködésre.

A.H.: Melyik a gyakoribb élmény? Én azt tapasztalom, hogy a németekhez képest a magyaroknak van egyfajta improvizációs tudása. Ezt tapasztaltad te is?

W.B.: Inkább olyan emberekkel tartom a kapcsolatot, akik keresik a problémákat és a megoldásokat is, és nem azzal töltik az időt, hogy egymás életébe beleszóljanak. Sok olyan ember van ebben az országban, aki szeretne becsületesen élni és

becsületesen dolgozni – igyekszem ilyen emberekkel körülvenni magam.

A.H.: Amerikai magyarnak érzed magad? Van-e hátrányod ebből?

W.B.: Úgy szoktam mondani, hogy a hardwer magyar, a szoftver amerikai. Van, akivel azért kerülök konfliktusba, mert tudja, hogy külföldön születtem, nőttem fel, ezért biztos, hogy nem ismerem a viszonyokat. Ha ilyennel találkozom, arrébb lépek, nem akarom ezeket az embereket meggyőzni. Sok olyan ember van, aki nem így áll hozzá – velük is lehet alkotni.

A.H.: Nick, mi változott meg leginkább az elmúlt 30 évben – a politikai rendszeren kívül?

N.T.: Nem szeretnék visszatérni a pesszimizmushoz, de úgy érzem, a '80-as évek vége, a '90-es évek eleje sokkal reménytelibb korszak volt. Akkor az állam egyre kisebb lett, az emberek nem féltek semmitől, úgy érezték, egyre több a lehetőségük. Most – bár nagyon sok pozitívum is történik az országban – egyre kevesebb a levegő. Van, aki azzal válaszol erre, hogy jobban, keményebben, a mostani viszonyoknak megfelelően dolgozik, hogy legyen levegő, legyen közösség, legyen őszinteség, és legyen jövője Magyarországnak. És van persze – nem lehet őket szidni – aki elmegy.

A.H.: Szerinted közülük hányan jönnek vissza, tapasztalataikkal együtt?

N.T.: Nagy híve vagyok a migrációnak. Reggel volt egy műsor a BBC-n, amelyben egy szomáliai nő azt mondta, hogy ha szabad migrálni, az azt is jelenti, hogy szabad hazamenni. Soha nem találkoztam olyan magyarral Londonban vagy másutt, aki igazán boldog lenne külföldön. Ennyire nagy a magyarok hazaszeretete – sokkal nagyobb, mint

nálunk, angoloknál, akik kivándorlunk és elfelejtjük, hogy van országunk valahol. A magyarok hazaszeretete, úgy látom, teljesen független politikai nézeteiktől. Ah emberek egyébként általában valamikor haza szeretnének menni – engem kivéve.

A.H.: Marcelo, olvastam egy interjúban, hogy a te hazaszereteted is elég erős. Azt is mondod viszont, hogy magyar vagyok. Hogy alakult mindez?

M.: A fiatalságomat azzal töltöttem, hogy félnem kellett, mikor esik a fejemre bomba. Azután idejöttem – itt van mindenem, az egész életem értelme. Itt jártam iskolába, 34 éve munkaviszonyom van, itt a családom, itt vannak a gyermekeim, akik felnőttek és a magyar hadseregben szolgáltak; egész családom, egész létem magyar. Tettem annyit a nemzetért, mint bármely magyar állampolgár.

A.H.: Neked sem volt egyszerű állampolgárságot szerezned?

M.: Már régóta itt élek, volt családom, amikor állampolgárságot kértem - négy évet kellett rá várnom. Azokat mind átéltem, ami a filmen volt látható. Szemtől szembe soha nem mondtak semmit, de amikor elmentem érdeklődni, hogy miért húzódik ennyire az ügyem, soha nem kaptam konkrét választ. Türelmesen vártam.

A.H.: Lucy, elég nagy a különbség Kuba és Magyarország hangulata között. Mit tapasztaltál ebből?

L.: Kubában vidámabbak az emberek: tornádónál nem menekülnek be egy lyukba, hanem kimennek és fürdenek – tehát nem félnek. Ott kezdődik minden, hogy nem félünk. Vidámság van azért is, mert ha az embereknek problémájuk van – márpedig

Kubában nagyon sok probléma van, mert nagyon nehéz a gazdasági helyzet – nem veszítik el a reményt. Magyarországon van egy közmondás, hogy a remény hal meg utoljára – na, nálunk az emberek reménykednek abban, hogy ami nincs, azt megtalálják, ha keresik. Ha nem is mindig az egyenes úton, de valamikor, valahogy képesek elérni azt, amit szeretnének. Mivel megvan a remény, boldogok.

A.H.: Hogyan lehetne javítani a külföldiek és a magyarok együttélésén?

L.: Rengeteg tapasztalatom van arról – mostanában pláne – ,hogy hiába akarok

közeledni ahhoz az emberhez, aki rögtön azzal kezdi, hogy maga nem is beszél jól magyarul. Mondom: nem? Akkor hogy érti, amit mondok? Sokakat az is irritál, hogy vidám vagyok. Ezeket a dolgokat nem tudom, hogyan lehet megváltoztatni. Azt gondolom, hogy itt nem az ember veleszületett tulajdonságairól van szó, ezeket az egyén az idő során maga szedte fel – sok a mérges, rosszindulatú, stresszes ember.

N.T.: Minden nap látok kedvességet idegen emberek között – a villamoson, az utcán, a boltban. Az a sok hajléktalan, akik most kiszorulnak a külvárosba, azért éltek túl eddi, mert van saját szociális hálójuk. Emberek, akik minden nap adnak: vagy pénzt, vagy ennivalót, vagy takarót. A történet szép oldala, hogy itt napi szinten be lehet mutatni, hogy egy keresztény ország mennyire keresztény. Amikor 2015-ben volt a menekültválság, láttam Ásotthalmon egy traktorost, aki lassított – igaz, nem állt meg – és mindenkinek, aki az út szélén állt, adott egy almát, egy olyan faluban, amely híres migránsellenességéről. Hogy lehet ezt erősíteni? Mindenki sok mindent tehet saját életében, soha nem reménytelen a helyzet – tovább kell élnünk, mintha vidám korszakban élnénk.

L.: Amióta itt a migránskérdés, igyekszem, hogy minél jobban megismerjenek. Megpróbálok mindenütt közeledni az emberekhez. Türelemmel, mosolyogva – ez azért megzavarja a migránsozókat.

A.H.: Marcelo, milyen tapasztalatokat szereztél a menekültválság kitörése óta?

M.: A migránskérdés gyűlöletté vált. A film nyomán rengeteg országba hívtak,

mindenhol azt láttam, hogy az állam polgárai valóban egyenlőek, és a migránskérdés nem politikai ügy, nincs politikai nyereszkesedés. Itt Magyarországon sajnos van. 20 éve dolgozom a munkahelyemen, nincs olyan nap, hogy valaki ne kérdezné meg, honnan jöttem. Megkérdezték, hogy a migránsok tényleg megerősokolják-e a lányokat, és tényleg elveszik-e a munkahelyeket. Ezeket nagyon komolyan kérdik. Mindez annyira elfogadott lett a magyar társadalomban, hogy nem is tudom, hova jutunk.

Amikor tanuló voltam, nagyon jó barátságban voltam magyar diákokkal, elvittek a saját családjukhoz, ott voltam hétvégén, szeretettel fogadtak. A rendszerváltás nem hozott sok jót a külföldieknek. Sok magyar tudós emigrált, akik találmányaikkal segítették a befogadó ország fejlődését; miért nem lehet Magyarországon is ilyen a migráns? Csak bízni kell benne, lehetőséget kell adni, ő is lehet olyan ember, mint bárki. De ha a politika hasznát lát ebben, és az egész társadalom megbolondul, akkor nem is tudom...

A.H.: Németországban, bár sok negatív vélemény is van Magyarországról, mégis sok turista idejön. Mi lehetne idén jó reklámmondat Magyarországról?

L.: VHF műsorszóró ország. Versengés. Harag. Félelem.

N.T.: Jó tudni, hogy a briteknek van humora, és ott is nagyon sok vita van a migrációról. Ha nekem kellene hirdetni Magyarországot Nagy-Britanniában, ezt kihasználnám, és angolul azt írnám: „Come to us, before we come to you.”

HELYBEN FORDÍTHATUNK 1. A NEGATÍV TÁRSADALMI TRENDEKEN

**BESZÉLGETÉSSSEL,
EGYÜTTMŰKÖDÉSSSEL,
ÉRZÉKENYSÉGGEL, OKOS CSELEKVÉSSSEL,**

sőt jól irányzott vállalkozásokkal helyben is megfordíthatók a negatív társadalmi trendek – ez nyert igazolást a Gyökerek és Szárnyak Alapítvány Megérteni Magyarországot című konferenciáján. Cselekvő kezdeményezéseket mutatunk be: most a zalai aprófalvak és a társadalmi vállalkozások példája következik cikksorozatunkban.

Konferenciánk Cselekvő közösségek című szekcióján elsőként Szeder-Kummer Mária, a Zalai Falvakért Egyesület vezetője mutatott be három példát arról, összefogással és párbeszéddel miként változtatható meg az élet zalai falvakban.

Az elmúlt időszakban három településen végeztünk közösségi felmérést. Legutóbb a polgármester szólított meg bennünket azzal, hogy az embereket nem érdekli semmi, nem lehet bevonni őket semmilyen folyamatba, nincsenek közös ügyek, vagy ha vannak, akkor azok konfliktusokhoz vezetnek – mondta Szeder-Kummer Mária közösségfejlesztő.

Ilyenkor elkészítettük a közösségfejlesztés alapinterjút, melyek során az utolsó kérdés az interjúalanyhoz az volt, hogy helyben min változtatna, és személyesen hogyan tudna a változtatásokhoz hozzájárulni. Minden esetben **30-40 családot** kérdeztünk meg, a személyes beszélgetéseket pedig közösségi összejövettel követte, ahol a falakra felírtuk, milyen tapasztalatokat gyűjtöttünk, hogy néz ki a falu problématérképe, és elkezdtek a témák átbeszélését. A beszélgetéseket azzal zártuk, hogy kiemeltük azokat az ügyeket, amelyeket a közösségek meg tudnak oldani – választa az egyesület munkamódszerét Szeder-Kummer Mária.

A 800 fős Zalabéren - Zalaszentgróttól néhány kilométerre – azt tapasztaltuk, hogy a független polgármester nem teljesíti a nagypolitika igényeit, így a falu elesik számos forrástól, viszont a településen működik tizenkét formális, illetve informális

közösség – szülői munkaközösség, polgárőrség, helyi egyesületek. Tehát van egyfajta közösségi lét, igaz, a víz már lefolyik a könyvtár belső falain. A közösségi felmérésnek az volt a legnagyobb tanulsága, hogy **mindenki nagyon aktív, de a közösségek nem tudnak egymással együttműködni**. Az volt hát a feladatunk, hogy összehívtuk a közösségeket, mindenki bemutatkozott – ezt egy 800 lelkes faluban is meg kell tenni – , és megalkottuk azokat a közös **szabályokat**, amelyeket igyekeznek az azóta eltelt csaknem egy évben betartani: figyelnek egymásra, elmennek egymás rendezvényeire, összehangolják programjaikat, mert hiszen a merítési lehetőség minden közösség számára ugyanaz.

Becsvölgyén **konfliktusos** helyzet alakult ki, mert a korábbi polgármester és a jelenlegi polgármester mentén a falu erősen megosztott: egyszerűen a két tábor nem beszél egymással, harag, konfliktusok, perek vannak. Az előző polgármester közösségeket teremtett, ügyeket vállalt fel, a jelenlegi polgármester fiatal, dinamikus, neki a látványos eredmények fontosak. Itt az interjúzásra nagyon nyitottak voltak az emberek, vártak bennünket, viszont nem jöttek el a közösségi beszélgetésre. A konfliktushelyzet ma még annyira megosztja a falut, hogy az emberek közösségben nem merik felvállalni a véleményüket. Itt a konfliktus abba az irányba mozdul, amin közösen dolgozunk, hogy a korábbi polgármester az egész Göcsej-térségre kiterjedő együttműködések szervez, mert rájött arra, hogy ha magánszemélyként, közösségi emberként szólítja meg a többi falut, sokkal inkább nyitottak az együttműködésre.

Teskánd a harmadik település, ahol most dolgozunk; ez egy Zalaegerszeg melletti alvófalú, ahol 800-an laknak, felük a városból költözött ki, ők a „gyüttmentek”, és persze vannak a helyiek. A közösségi beszélgetésekre jellemzően a „gyüttmentek” jöttek el - ők akarnak változást, és most azokon az ügyeken dolgozunk, amelyeket felvállalnak. Két, viszonylag egyszerű dologról van szó: az első, hogy a tavaszi és az őszi kerttakarítások, égetések nyomán a füst leszáll a falura. A másik, hogy a „gyüttmentek” szívesen vásárolnának helyi termékeket egy általuk létrehozott online hálózaton keresztül. Na, ott, a közösségi beszélgetésen jöttek rá, hogy ez nem működik - hiába van közöttük klassz informatikus, a termelők nem fognak megjelenni az online térben. Azt a javaslatot kapták a helyiektől, hogy menjenek el rendezvényekre, beszélgessenek egymással a buszmegállóban, az orvosi rendelőben - akkor majd létrejönnek a helyi termékek beszerzéséhez szükséges kapcsolatok. Ezen a „gyüttmentek” többsége először meglepődött, az gondolták, hogy ők sosem fognak beszélgetni meg kérni, de azután rájöttek: nincs más megoldás - vázolt friss, az együttműködésen alapuló jó példákat Zalából előadása végén Szeder-Kummer Mária.

A Cselekvő közösségek című szekció Faragó-Kovách Eszter, a SIMPACT Nonprofit Kft. társadalmi vállalkozás szakértője előadásával folytatódott; ő a társadalmi vállalkozások súlyáról, szerepéről, lehetőségeiről és buktatóiról beszélt.

Így érdemes társadalmi vállalkozásba kezdeni

Sok nonprofit szervezetet látva azt vettem észre, hogy számosan közülük nem ahhoz igazítják a munkájukat, amit szeretnének, hanem a forrásaikhoz – vagyis a gombhoz alakítják a kabátot. Ez nem tetszett, és azon gondolkodtam, vannak-e más utak. Meghatározó élményem még, hogy jártam egy kávézóban, ahol megváltozott munkaképességűek dolgoznak, és azt gondoltam, mennyivel hatékonyabb módja ez a társadalmi integrációnak, mint a Blaha Lujza téren való szórólapozás. Nagyon megtetszett, hogy a társadalmi célokhoz bevételek társulnak, így a nonprofit szervezetek azokat a célokat érik el, amelyek számukra fontosak, nem pedig azokat, amelyek támogatóik számára – beszélt személyes motivációiról Faragó-Kovách Eszter.

Meg kell határoznunk, hogy mit jelent a társadalmi vállalkozás fogalma: elméleti szinten azt mondhatjuk, hogy előtérben van a társadalmi cél, de megjelenik a gazdasági fenntarthatóságra való törekvés. Vagyis a társadalmi vállalkozás profitra hajt, van vállalkozási bevétele, de a pénzügyi **fenntarthatóságra** törekszik, nem pedig a jövedelemszerzésre. A társadalmi vállalkozások tulajdonosi szerkezete is érdemben különbözik a versenyszféra cégeinek tulajdonosi szerkezetétől: egyenlőbben oszlik

el a tagok részesedése és felelőssége – definiálta a társadalmi vállalkozások lényegét az előadó.

Nagyon fontos különbség a társadalmi vállalkozások terén térségünk és Nyugat-Európa között, hogy itt kevésbé vállalnak gazdasági kockázatot a szervezetek, ami részben a szemléletmódból, részben a forráshiányból adódik. Fontos különbség még, hogy térségünkben sokkal kevésbé jelenik meg a demokratikus működésmód, és hiányzik az autonómia magas foka Nyugat-Európához képest; itt a társadalmi vállalkozások jelentős mértékben függnének az államtól.

Az Európai Bizottság tágabb definíciója szerint 2015-ben 3360 társadalmi vállalkozás volt Magyarországon; egy másik, szűkített definíció szerint 400 működik; ha az állami programokban regisztráltak számát tekintjük, akkor 1000 szervezet regisztrált, bár ebből csak 212-t találtak társadalmi vállalkozásnak – erősen a definíciótól függ tehát,

hogy hány társadalmi vállalkozásról beszélhetünk, de a nagyságrend adott, ráadásul nagyon fiatal, mindössze 20 éves szektorról van szó. A Miskolci Egyetem 2017-es kutatása szerint a közép-magyarországi és észak-magyarországi régióban működik a legtöbb társadalmi vállalkozás, országos szinten pedig elmondható, hogy a szektor több mint fele kis, 1-10 munkavállalót foglalkoztató szervezetből áll. A társadalmi vállalkozások tevékenységi köre nagyon változatos: nem lehet azt mondani, hogy csak termékeket vagy szolgáltatásokat értékesítenének – adott képet a hazai léptékekről Faragó-Kovács Eszter. Pozitív hazai példaként említette a Nem Adom Fel Kávézót, a Pipacs Pékség Szociális Szövetkezetet, a HellóAnyu közösségi kávézót és az Ezeréves Gesztenyés Szociális Szövetkezetet.

Mik a legnagyobb buktatók, sikertényezők a társadalmi vállalkozások számára? - tette fel az alapkérdést a szakértő, majd rögtön válaszolt is. Az első, hogy az alapítók nem teszik bele a szükséges energiát a tervezésbe. A második, hogy hiányzik a megvalósításhoz szüksége **csapat** - sokan azt gondolják, hogy csak jó ötlet kell, szakértelem nem; ezzel szemben erőfeszítést kell tenni annak érdekében, hogy a társadalmi vállalkozó megtanulja, az adott termék és szolgáltatás valójában miről is szól. Nagyon sok nonprofit szervezet nem igazán törekszik az árbevételre, ragaszkodik megszokott működési módjához, és nagy nehézség számára kiismerni terméke piacát. Sokszor hiányoznak a prioritások: a rövid távú cél kerül előtérbe. A társadalmi vállalkozások gyakran nem fognak össze egymással, sokszor

pedig egyszerűen nem piacképes a termékük. Jellemző, hogy nem keresnek jó gyakorlatokat vagy külföldi jó példákat – nagyon sok sikeres társadalmi vállalkozás külföldi modellt másol, érdemes körülnézni. Nem kezelik a belső konfliktusait – nagyon sok társadalmi vállalkozás megy csődbe azért, mert nem figyel arra, hogy a munkatársak és a vezetőség között milyen konfliktusok vannak. Kiesik egy kulcsembert – sokszor azt tapasztaljuk, hogy nagyon vezető-fókuszú társadalmi vállalkozások működnek, és ha a vezető, a közösségi hajtóerő kiesik, a kezdeményezés elhal. Nagyon jellemző, hogy állami vagy egyéb pályázati forrásokra telepszene a társadalmi vállalkozások, ráadásul nem készülnek fel a legnagyobb kockázatokra – sorolta a tipikus hibákat a szakértő.

Ha valaki most társadalmi vállalkozást szeretne indítani, azt javasolnám, először üljön le és gondolja át, mit is szeretne pontosan, majd azt, mivel is lehet pénzt keresni; válassza ki gondosan a célcsoportot, amivel foglalkozni szeretne, és szintén nagyon fontos, hogy a célcsoport és a vállalkozási ötlet összeegyeztethető legyen. Érdemes megnézni, milyen egyéb társadalmi vállalkozások vannak, hogy működnek, illetve fontos átgondolni, mi az, amiben eleve jók vagyunk – adott megfontolandó tanácsokat előadása végén Faragó-Kovács Eszter.

2.

HELYBEN FORDÍTHATUNK A NEGATÍV TÁRSADALMI TRENDEKEN

**BESZÉLGETÉSSSEL, EGYÜTTMŰKÖDÉSSSEL,
ÉRZÉKENYSÉGGEL, OKOS CSELEKVÉSSSEL,**

helyben is megfordíthatók a negatív társadalmi trendek – ez nyert igazolást a Gyökerek és Szárnyak Alapítvány Megérteni Magyarországot című konferenciáján. Cselekvő kezdeményezéseket mutatunk be: most arról szólunk, miként lehet globális problémákat helyben kezelni, illetve hogyan lehet helyi ügyeket a közösségszervezés eszközeivel előmozdítani.

Konferenciánk Cselekvő közösségek című szekcióján Tracey Wheatley közösségi aktivista, az Átalakuló közösségek program tapasztalatai nyomán arról beszélt, milyen helyi közösségi válaszokat lehet adni világunk globális kihívásaira.

- Időutazásra invitálom Önöket: nagyjából 10 éve, a gazdasági összeomlás környékén láttuk, hogy egyre többen keresnek választ arra a kérdésre, miként lehet a globális kihívásokra helyi szinten válaszokat találni. Megnéztük más országokban, mivel kísérleteznek: megismertük az Átalakuló Városok Hálózata nevű kezdeményezést ([Transition Network](#)), ami nagyon izgalmasnak ígérkezett. A mozgalmat pszichológusok kezdeményezték, akik arra voltak kíváncsiak, milyen módszertan alapján képesek az emberek kisebb közösségekben összefogni, és bonyolult globális kérdésekre – mint a felmelegedés, a gazdasági válság – **helyben válaszokat találni**. Az volt a céljuk, hogy az emberek éljék bele magukat abba a más jellegű valóságba, ami következik, mert ezzel mindannyiunknak feladata van. Ezzel együtt a pszichológusok alapfeltevése az volt, hogy ha az embereket bonyolult és nyomasztó problémákkal keressük meg, akkor elfordulnak, és visszahúzódnak saját hétköznapi gondjaik közé – vázolta társadalmi kísérletük alaphelyzetét Tracey Wheatley.

Ezért fordítottunk a dolgon, és azt mondtuk: mi van akkor, ha a globális válságok csak azt jelzik, hogy szükség van változásra? Végül is a mostani társadalmi berendezkedés nem okoz túl sok boldogságot. Mi lenne, ha a közösségeink ahhoz keresnének utat, hogy **boldogabbak** legyenek? És mi a boldogság forrása? Arra

jutottunk, hogy az emberek egymáshoz való kapcsolata; a legfontosabb helyi erőforrást az emberek jelentik, rájuk kell alapozni; mindenkinek mélyen, saját magában kell megtalálnia, miként akar másokhoz kapcsolódni. Látszólag például közösségi kertekkel foglalkozunk, de valójában az emberi kapcsolatok minőségét javítjuk.

Amikor visszatértünk külföldről, elhatároztuk, hogy a **Wekerletelepen** kezdjük a munkát ebben a szellemiségben. A Védegylet támogatásával megalakult az Átalakuló Wekerle Egyesület, ami 10 éven keresztül folyamatos és gazdag kulturális beavatkozást kezdeményezett a közösség életében. Az így kialakuló közeg egymás segítségéről szólt: próbáltunk közös, érdekes és vonzó ötleteken keresztül sokféle felületet biztosítani az embereknek a bekapcsolódásra, és eljutni odáig, hogy demokratikus közösség alakuljon. A Wekerletelep nem átlagos hely: története 120 éve kezdődött, amikor nemzetközi példák alapján létrehozták ezt az egy négyzetkilométeres területet, miután feltették a kérdést: mi is lesz a városokkal? A városok már akkor sem voltak élhetőek, elsősorban lokális hatások, az egyre erősödő ipar miatt. A városok a jövőben sem lesznek azok a globális és lokális hatások nyomán, így mi most következetesen továbbviszünk egy számunkra nagyon fontos történetet. Az így kialakult demokratikus közösség ért el komoly sikereket: amikor az állam kétszer két sávot akart építeni a Wekerletelep melletti erdőbe, erős alapunk volt a tiltakozásra, és a nyomásgyakorlás eredményes volt.

Egyedül, egyetlen közösségben is elég sok mindent el lehet érni, de jött egy nagyon szép pillanat az életünkben, amikor elnyertük a Norvég Civil Támogatási Alap (NCTA) támogatását, és lehetőségünk nyílt párbeszédet kezdeményezni más közösségekkel, meg tudtuk osztani tapasztalatainkat egymással. Három éves együttműködést, tapasztalatcserét ajánlottunk 20 közösségnek, egészen, különbözőeknek, például Nagyszékelyen, Pécsen és Soroksáron, akikkel közösen is nagyon szép eredményeket értünk el: mindenki megerősödött a saját hitében, hogy amit csinál, az jó, tanultunk egymástól, és a pozitív trendeket erősítettük. Leginkább a közösségek minőségének fejlesztésével foglalkoztunk. Fontos volt számunkra az energiahasználat csökkentése, nagyon sok szigetelési programunk volt - a Wekerlén 150 családnak segítettünk ablakokat szigetelni. Azt tapasztaltuk, hogy az élelmiszerkérdés valójában kapu a közösségekhez: sokan és szívesen foglalkoznak vele, sokféle embert szólít meg, ráadásul mindannyian nyitottan állnak a kérdéshez. Az NCTA támogatásának nem volt folytatása. Most is párbeszédben állnak egymással ezek a közösségek, de már informálisan, és sajnos kevesebb gyakorlati munkát végzünk. Több mint 50 közösségben vetítettük viszont a Holnap című francia filmet, ami jól működő és pozitív példákat mutat be - azt tapasztaltuk, hogy az emberek ötleteket merítenek belőle, és kedvet kapnak az efféle rendszerépítéshez - beszélt a dinamikus 10 évet követő megtorpanásról Tracey Wheatley.

A Wekerletelepen léptékváltás felé haladunk: sok közös projektünk van az önkormányzattal, egyikünk már önkormányzati képviselő, többen részt veszünk a bizottságok munkájában, és minden egyes önkormányzati elképzelést a helyi társadalom bevonásával segítünk. Ezen túl a Transition Network egyik jó példája lettünk, és hat más országbeli partnerünkkel együtt vizsgáljuk, miként tudnak a helyi közösségek együttműködni saját önkormányzatukkal – vázolt biztatóbb perspektívát az előadó.

Ezzel együtt nagy feszültséget érzek, mert erre a fajta közösségi munkára óriási szükség volna Magyarországon, mert ezek az együttműködések nagyon sérülékenyek. Az ENSZ környezetvédelmi jelentése szerint **12 évünk** van összekapni magunkat: ha nem csökken drasztikusan a széndioxid-kibocsátás, nagy bajban leszünk, a felmelegedés visszafordíthatatlanná válik. Az egyik lehetséges út, hogy helyi szinten jobban kidolgozzuk a megoldások, az együttműködés rendszerét. Patthelyzetben vagyunk: látjuk, mekkora szükség van erre a munkára, mégsem tudjuk a kellő mélységgel folytatni – zárta előadását Tracey Wheatley.

A Cselekvő közösségek című szekcióban felszólalt még Bálint Mónika, a Civil Kollégium Alapítvány országos közösségszervező programjának koordinátora, aki átfogó képet adott közösségszervezők helyi érdekérvényesítés során megnyert ügyeiről, és a siker kulcsfontosságú tényezőiről.

- Sokáig azt gondoltuk, elég felmutatni a társadalmi problémákat köztereken, kiállításokon, akciókon, és a társadalom majd feleszmél és változtat - ez nem egészen jött be. Így lett releváns sokak számára, hogy sokkal erősebb önszerveződő folyamatokat kell elindítani, és sokkal strukturáltabban kell gondolkodnunk arról, hogyan lehet társadalmi változtatásokat elérni - kezdte személyes motivációi feltárásával előadását Bálint Mónika.

A közösségszervezés egyik fő eleme, hogy megpróbálunk **hosszú távon** gondolkodni, szisztematikusan építkező szervezeteket létrehozni, megerősíteni ezek bázisát annak érdekében, hogy valódi társadalmi

kapcsolataik legyenek, és felismerjék a bázisukban rejlő kapacitásokat. Felismerjék azt is, hogy az állam és a közösségek eltávolodásának csak egyik eleme, hogy az állam távolítja magától az állampolgárait; a másik oldal az, hogy az állampolgárok nem kérik számon, hogyan vehetnek részt a társadalom működtetésében. Abban szeretnénk változtatni, hogy minél több olyan közösség legyen, amely számon kéri a döntéshozókon azt, hogy mire költik az adóforintokat, hogyan működtetik az intézményeket, és ez megfelel-e a helyi polgárok elvárásainak.

Mindezekért a közösségszervezés módszertanának központi fogalma a **hatalom**. Első lépésként megpróbálunk másképp gondolkodni a hatalom fogalmáról: ebben a módszertanban a hatalom képesség a változtatásra. Mindenkinek kell legyen hatalma ahhoz, hogy változtasson, a közösségben pedig sokkal több a lehetőség, mert a hatalom egyik forrása a tömeg, a szervezett társadalom. A közösségszervezés másik fontos eleme, hogy legyenek személyes kapcsolatok: a közösségeink személyes kapcsolatok mentén épülnek - a közösségszervezés is személyes beszélgetésekkel indul, utána közösségi beszélgetések következnek, majd ebből adódik a közösségi cselekvés. A közös cselekvés alapja pedig az egyéni érdekekből megtalált **közös érdek** - tehát a közösségek megtalálják azokat az ügyeket, célokat, amelyekért együtt cselekedni szeretnének - szolt a közösségszervezés céljairól és módszertanáról az előadó.

A közösségszervezés folyamata interjú-maratonnal kezdődik: megpróbálunk minél több embert elérni, felmérni a problémáikat, majd stratégiát építeni és beavatkozni - tehát akciókat tervezni. Az akció alatt bármilyen cselekvést érthetünk: lehet az tárgyalás a helyi intézményvezetővel, lehet több ezer aláírás összegyűjtése, attól függően, hogy milyenek a helyi viszonyok, és az ügyben hogyan lehet céljainkat elérni. Ezután a folyamatok értékelése következik: ha sikerült elérni a céljainkat, ünneplünk, és megpróbálunk továbblépni a következő probléma megoldására.

Szeretnék pár példát mutatni - tért rá a konkrétumokra Bálint Mónika. Az egyik legismertebb a **Lépünk, hogy Léphessenek Egyesület** munkája, akik az egyik legnagyobb sikerüket az otthonápolás terén érték el. Öt éve kezdtek el szülői közösségként dolgozni azon, hogy jobb legyen a sérült gyermekek helyzete; az egyik kiemelt ügyük az otthonápolás lett, hiszen az egyik szülő az ilyen esetek legnagyobb részében otthon van és ápolja a gyermekét. Az ötéves folyamatban nagyon sok lépésben, rengeteg közös megmozdulással, tárgyalással, petíciókkal és hálózatépítéssel elérték a legfontosabb követelésük teljesülését: egységesen havi 100 ezer forintra nőtt az ápolási díj összege.

A másik csoport mátészalkai - ők szakszervezeti alapon indultak, azután nemcsak munkahelyi-, hanem közügyekben is aktivizálták magukat. Több, mint **300 interjút** csináltak egy év alatt, és a legtöbb felszínre kerülő ügy a helyi közlekedéshez kötődött - ezekben is érték el a legnagyobb sikereiket. A helyi

tömegközlekedést szervező irodával sikerült olyan viszonyt kialakítaniuk, hogy a közérdekű bejelentéseik nyomán átszerveztek már néhány szolgáltatást. Az első nagy siker a Nyíregyházáról Mátészalkára menő szombati buszjárat bevezetése volt: hétvégén nem nagyon jártak vonatok a két város között, a buszjáratok is ritkák voltak, esténként pedig egyáltalán nem volt tömegközlekedés a városok között. Több mint fél év alatt sikerült elérniük, hogy legyen szombat este is közlekedés, sőt nyolc új buszjáratot indítottak Nyíregyháza és Mátészalka között. A cél érdekében nagyon sokféle eszközt bevetettek: blogot számos jól sikerült mémmel, levélíró hadjáratot, amikor több ezer ember írt levelet a polgármesternek és a helyi közlekedési vállalat vezetőjének, illetve közmeghallgatáson is voltak, és megkerestek egy, ebből a régióból származó államtitkárt – az ő nyilvános megszólításának hatására sikerült elérni a járatsűrítést.

Beszélnék még Mátraverebélyről: ott egy nagyon kicsi közösség, főleg roma nők dolgoznak azért, hogy legyen némi változás a faluban. A legnagyobb nyert ügyük a tavalyi parlamenti választás előtt ért be. Van egy régi, Hangya-szövetkezeti épület a szegregátumi részen, amelyik nagyon szennyezett, és elég erős benne a droghasználat is sajnos – az épulettől és környékétől féltik a szülők a gyerekeiket. Az aktivisták írtak a polgármesternek, az ÁNTSZ-nek, és több hónapnyi tárgyalás és levelezés után az ÁNTSZ kötelezte a tulajdonost az épület kitakarítására, amit az nem tett meg. Végül a parlamenti képviselőjelölt elérte, hogy 90 millió forintot

kapott a település az épület és az előtte álló köztér parkosítására, és a tulajdonos pedig 1 forintért átadta azt az önkormányzatnak – most tavasszal fogják az épületet lebontani. Az ottani közösségsszervezőnk a sikeres akció előtt két évig kereste a kapcsolatot az emberekkel, akik az ügy hatására összetartó csapattá váltak. Vélhetően képviselőjük indulni fog az önkormányzati választásokon.

Ezekben az ügyekben az érintett, hiteles emberek átléptek saját korlátaikon, félelmeiken, és reális, stratégikus gondolkodás és cselekvés nyomán sikerre vitték az általuk képviselt ügyet - értékelt előadása végén Bálint Mónika.

A KÖZÖSSÉGI

ALAPÍTVÁNYOK FORDÍTANAK

A NEGATÍV TÁRSADALMI

LÁTVÁNYOSAN TRELENDEKEN ÉLÉNKÍTETTÉK SAJÁT VÁROSUK,

kerületük életét a hazai közösségi alapítványok. Ezek a helyi fókuszú, értékvezérelt, független szervezetek sokoldalú támogatói lettek a változásért dolgozó helyi embereknek, csoportoknak, civil szervezeteknek: 2017-ben 31 helyi ügy támogatására összesen 19 millió forintot fordítottak saját, zömében helyben gyűjtött forrásaikból.

A Gyökerek és Szárnyak Alapítvány Megérteni Magyarországot című konferenciáján Scsaurszki Tamás kuratóriumi elnök számolt be a szervezet KözösALAPON programjának négyéves eredményeiről. A számvetésből nem hiányzott az önkritika sem.

A KözösALAPON programot 2014-ben ötödmagammal indítottuk el azért, hogy szakmai és pénzügyi támogatást nyújtsunk azoknak a bátor embereknek, bátor csoportoknak, akik közösségi alapítványt akarnak létrehozni Magyarországon. Előtte nagyon sokáig terveztük, mit is fogunk csinálni – elvégeztük még a tervezés tervezését is; tényleg megpróbáltuk **megérteni** azt az országot, világot, amelyben élünk, amelyben változást szeretnénk elérni. Nagyon fontos volt számunkra, hogy reális célokat tűzzünk ki, de olyanokat, amik előreviszik az országot, a közösséget. Így jutottunk el a közösségi alapítványokhoz és döntöttük el, hogy ezekkel fogunk foglalkozni. Mégpedig azért, mert a közösségi alapítványokban több dolgot látunk: az első, hogy **hitet adhatnak** az embereknek, hogy érdemes demokratikus, átlátható, hitelesen működő helyi intézményeket építeni, amelyeket ők irányítanak, és a közösség híz hasznát belőlük. Másrészt úgy gondoltuk, hogy a közösségi alapítványok lehetőséget adhatnak arra, hogy mindenki a **saját eszközével** tegyen azért a közösségért, amihez a legerősebben kötődik. Harmadrészt pedig úgy véltük, hogy a közösségi alapítványok a gyakorlatban bizonyíthatják: nagyon különböző emberek együttműködhetnek a közös cél érdekében.

Ezen túl volt még jó pár feltételezésünk: például az, hogy minden közösségben vannak izgalmas **kezdeményezések**, változtatni akaró emberek, csoportok, és a legtöbbjüknek szüksége van valamilyen támogatásra - így jól jöhet a közösségi alapítvány, amely magát támogató szervezatként definiálja. Tehát nem saját programjait valósítja meg, hanem mások elképzeléseit, mások ügyeit mozdítja elő pénzzel és szakmailag. Azt is gondoltuk, hogy ha elegyítünk egy nemzetközileg sikeres koncepciót a helyi különlegességekkel, a helyi emberek alkotóerejével, akkor nagyon is tartós intézményt tudunk létrehozni, amely folyamatosan, generációkon keresztül végez hasznos munkát a közösség számára. Azt is reméltük, hogy ha a minden közösségben meglévő egyediséget ötvözzük a közösségi alapítványok munkájának adománygyűjtő, támogatásosztó, közösségépítő hármásával, akkor olyan intézményt kapunk, amelynek van helyi identitása, és a közösségi alapítványok tevékenységének hatása értelmezhető lesz országos szinten is - beszélt a program keletkezéséről és céljairól Scsaurszki Tamás, a Gyökerek és Szárnyak Alapítvány kuratóriumi elnöke.

Négy év után eljött az ideje, hogy beszámoljunk: mit és mennyit adtak a közösségi alapítványok közösségeiknek, illetve hova jutott a **KözösALAPON** program. Először azzal az egyediséggel szeretnék foglalkozni, ami minden közösségi alapítvány sajátossága; ez egyrészt abból adódik, hogy minden közösség más, másrészt minden közösségi alapítványt indító csoport is más. Keletről indulnék:

Miskolc komoly nehézipari múlttal és szociális problémákkal küszködő, fogyó lakosságú város - senki nem mondaná, hogy ideális terep közösségi alapítvány számára. Szerencsére ezt sokan nem tudták a városban, különösen azok nem, akik elindították a közösségi alapítványt. Volt közöttük mediátor, pedagógus, helyi vállalkozó, üzleti reggeliket szervező üzletasszony, református lelkész - és a sornak nincs vége. Arra vállalkoztak, hogy pozitív erőteret nyújtanak a változást akaró miskolciaknak. Ezzel a komoly optimizmussal alakították meg 2016-ban a **Térerő Közösség Alapítvány Városunkért** nevű szervezetüket. Úgy szoktuk mondani, hogy nagy lendülettel indultak, hiszen 2017-ben már ki is érdemelték az Önkéntes Központ Alapítvány legígéretesebb közösségi kezdeményezésének díját.

Ha Miskolcra nyugatra indulunk, gyorsan elérünk Budapestre, annak is a IX. kerületébe, **Ferencváros**ba. Itt volt három ember, akik 2009-ben azt a kérdést tették fel maguknak, hogy lehet-e Magyarországon közösségi alapítványt létrehozni - egészen konkrétan itt és most. A kérdés pikantériáját az adta, hogy a szakmai körökben akkor elterjedt nézet szerint a közösségi alapítvány nagyon hasznos intézmény, de a koncepció működésképtelen Magyarországon. Ők hárman beszélgetések tucatjait folytatták le helyi kötődésű emberekkel, és a folyamat során kialakult körülöttük egy 12-14 főből álló csoport, akik megkedvelték egymást, és elhatározták, hogy együtt fognak dolgozni. Amikor a három kezdeményező azt mondta, hogy közösségi alapítványt szeretne létrehozni, a többség ezt elfogadta,

mondván: ezzel is tudunk a kerületért tenni. Így alakult meg 2011-ben a **Ferencvárosi Közösségi Alapítvány**, amely az elmúlt hét évben a kerület egyik legnagyobb civil szervezetévé vált, és már országszerte is elég sokan hallottak róla.

Ha Ferencvárosból délnyugatra indulunk, nagyjából 200 kilométer múlva elérkezünk **Pécs**re, abba a városba, amely az elmúlt 20 évben nagyon komoly gondokkal küszködik; sokan úgy fogalmaznak, reménytelen mélypontra jutott. Itt is 2015-16-ban kezdődött el a **közösségi alapítvány** szervezése, méghozzá itt is sokszínű csoport látott munkához: volt köztük civil aktivista, éttermet, kávézót működtető vállalkozók, egyetemi tanár, szociológus-kutató, közösségfejlesztő, a helyi üzleti életben befutott ember – a közös nevezőjük az volt, hogy mindannyiukat ismerik, elismerik Pécsen, mert valamit letettek már az asztalra saját szakterületükön. Tapasztalt emberekről beszélünk, akik a közösségi munkájuk során a kudarcot is megélték – ezért lassan, óvatosan haladnak előre. De haladnak, mert szeretik városukat, és a közösségi alapítványban lehetőséget látnak arra, hogy valamit közösen tegyenek Pécsért – számolt be a közösségi alapítványok eredményeiről Scsaurszki Tamás.

Mindezek után jogosan vetődik fel a kérdés: mik azok a **közös vonások**, amelyek összekötik a három alapítványt? A szervezetek és a KözösALAPON program számos ilyen dolgot tudna mondani; most négyet emelek ki közülük, számokkal alátámasztva, mert most végeztünk el egy kutatást, amely felmérte a közösségi alapítványok működésének hatásait. Az első állításom az, hogy a három közösségi alapítvány mindegyike helyi fókuszú, értékvezérelt és független közösségi szervezet. Mindez annak köszönhető, hogy bevételeik 75 százaléka helyi forrásból származik: az alapítványokat összesen 2800 magánszemély és 55 helyi vállalkozás, intézmény támogatta 2017-ben. A pénzügyi támogatás mellett több tucat vállalat adott pro bono támogatást, és összesen 103 személy végez rendszeres önkéntes munkát az alapítványokban. A közösségi alapítványok egyik erősségének tartjuk, hogy nagyon is különböző támogatókkal tudnak együttműködni, hiszen van, aki éves szinten több mint 1 millió forintos támogatást nyújt, és van olyan is, aki 2000 forintnyit. Ugyanez igaz a pro bono támogatókra: van aki irodát biztosít az egyik alapítványnak, és van, aki egy szórólap nyomtatását finanszírozta.

A közösségi alapítványok sokoldalú támogatói lettek helyi embereknek, helyi csoportoknak, civil szervezeteknek. A pénzügyi támogatás mellett fontos szakmai, nem pénzügyi támogatást is nyújtanak, cselekvésre bátorítják az embereket, figyelmet irányítanak a közös ügyekre, összekötik a szükségleteket a helyi forrásokkal - egyszerűen nyilvánosságot, hitelességet adnak azoknak az embereknek, azoknak az ügyeknek, amelyek előreviszik a helyi közösséget. A bevételeik több mint felét, 19 millió forintot

fordítottak 2017-ben 31 helyi ügy támogatására. A paletta nagyon széles: elsősorban közösségfejlesztésre, kultúrára és oktatásra adtak, de volt környezetvédelmi, egészségügyi és jogvédelmi program is a támogatott ügyek között.

A harmadik dolog, amit közösnek találtunk, hogy a közösségi alapítványok erősítik az emberek közötti kapcsolatot, bizalmat, szakmai partnereket hoznak össze, hitelesítik és élményszerűvé teszik azt a munkát, amitől jobb és biztonságosabb lesz helyben élni és dolgozni.

A negyedik dolog, amit szeretnék elmondani, hogy a közösségi alapítványok sok embert sokféleképpen érnek el, és rövid idő alatt – igazi csapatjátékosként – aktív tagjai lettek a helyi közösségi életnek. Az általuk támogatott programokban 2017-ben 100 szakember, szervező vett részt, 649 önkéntes munkájára volt szükség, és 154 helyi intézmény, civil szervezet, önkormányzat és 36 fizetett szolgáltató mozdult meg a közös célok érdekében – tehát egy nagy rendszer nagyon is aktív tagjai lettek ezek a szervezetek az elmúlt időszakban – vázolta fel a „nagy képet” a Gyökerek és Szárnyak Alapítvány kuratóriumi elnöke.

A KözösALAPON program másik feladata, hogy újabb és újabb közösségi alapítványok szervezését indítsa el. Amint látszik a térképen, van még bőven hely közösségi alapítványoknak Magyarországon; mi is így láttuk ezt 2018 tavaszán, ezért pályázatot hirdettünk azoknak a csoportoknak, akik most szeretnének közösségi alapítványt létrehozni. A szeptember 30-i határidőig 4 pályázatot kaptunk, amelyeket

alaposan értékeltünk, és egyet választottunk ki , amelyik a legmagasabb szakmai színvonalat hozta, és amely csoport tagjai a legnagyobb elköteleződést mutatták közösségük iránt – ez a Rákosmentén összeállt szervezőcsoport volt.

Ugyanakkor bevallom őszintén, hogy a pályázatok alacsony száma megdöbbenett és elszomorított; akik azokban a napokban találkoztak velem, tudják, hogy mély depresszióban voltam. Az őszi hónapokban megpróbáltuk megérteni, miről is van szó. Arról-e, hogy a társadalmi környezet annyira barátságtalan és ellenséges lett, hogy az emberek nem akarnak, nem mernek civil szervezeteket létrehozni? Vagy arról, hogy a közösségi alapítvány, mint szervezeti koncepció nem aktuális? Esetleg a mi programunk nem jó? Nagyon sok emberrel beszéltünk: pályázókkal, akik érdeklődtek, de végül nem pályáztak; kikértük a közösségi alapítványok véleményét; szakemberekkel, önkéntesekkel konzultáltunk, hogy vajon mi is történhetett.

A beszélgetésekből azt szűrtük le, hogy igenis látnak az emberek fantáziát, lehetőséget a közösségi alapítványokban, és szívesen szerveznének is, csak a mi programunk nem volt elég rugalmas - nekünk kell a munkánkon változtatni, és akkor szívesen dolgoznak velünk, szívesen alakítanak közösségi alapítványt. Ezt meg is fogjuk tenni, de addig is azokkal a csoportokkal, akikről tudjuk, hogy komolyan foglalkoznak a témával, folyamatosan szeretnénk együtt dolgozni – most öt ilyen csoportról tudunk. A többieknek pedig azt mondjuk: márciusban újra kezdjük, pályázatot hirdetünk, keressenek minket, mert nyitottak vagyunk arra, hogy ismét közösségi alapítványt létrehozni kívánó magánszemélyekkel dolgozzunk.